

Зок-3
1844

БЕЛАРУСКАЯ
РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ОМАН АДАБЕАМ НА ПРАЦЕ СЕРІА ЖАНЭНІ

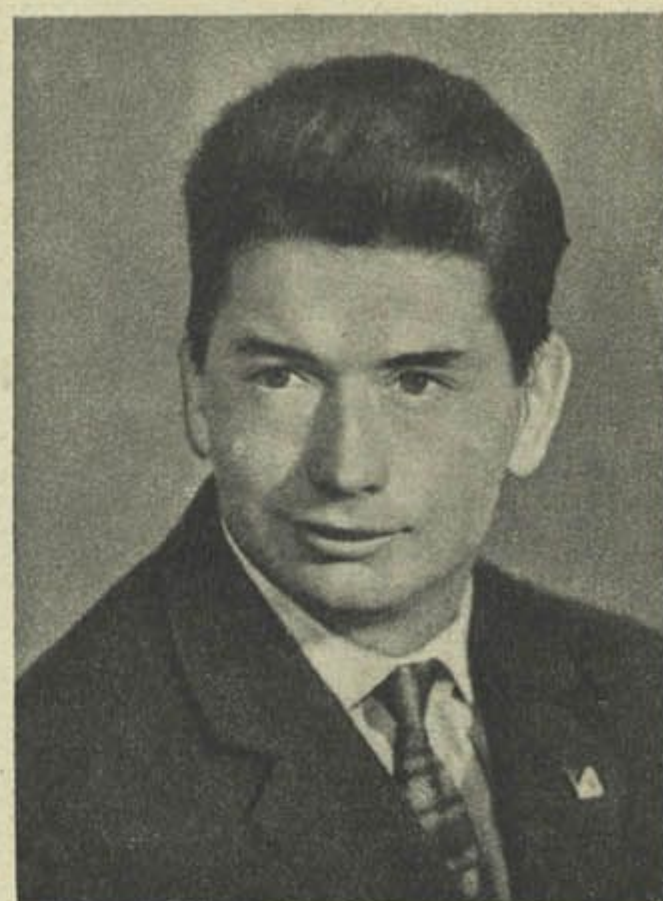
1924

РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА

№ 11 лістапад 1964

40
ГОД

НАШАМУ ЧАСОПІСУ

Экіпаж першага мнагамеснага касмічнага карабля-спадарожніка «Усход» — Героі Савецкага Саюза, лётчыкі-касманавты СССР Уладзімір Міхайлавіч Ка-

мароў — камандзір экіпажа, Канстанцін Пятровіч Феакцістаў — кандыдат тэхнічных навук і ўрач Барысавіч Ягораў.

Васіль МАЕЎСКІ

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Векапомны след

Зноў узрушаны свет
Рукаплешча Краіне Саветаў:
Новы вогненны след
У бяздонні праклала ракета.

Карабель-зоркаход
З гербам першай працоўнай краіны
Гераічны палёт
Завяршыў у міжзорных вышынях.

Тры сябры баявых —
Камароў, Феакцістаў, Ягораў —
У караблі агнявым
Завіталі у госці да зорак.

Тры савецкіх сыны —
Інжынер і урач, і вучоны —
След праклалі яны,
Зорны след, новы след векапомны.

Зноў узрушаны свет
Рукаплешча сынам-капітанам,
Што пракладваюць след
У Сусвет для другіх караванаў.

Калі ўзлятае касманаўт...

Героям Зямлі і Неба — Кама-
рову, Феакціставу, Ягорову.

Калі ўзлятае касманаўт
Да фантастычных зор,—
Я ўспамінаю мудрасць слоў,
Пачутых у народзе:
— Агонь — асілак,
а вада

Мацней, чымся агонь.
Што за ваду мацней!
Зямля!
Мацнейшы ад Зямлі
Ты сам —
Савецкі Чалавек!

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

РАБОТНИЦА № 11
І СЯЛЯНКА
ЛІСТАПАД
1964

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ САРАКАВЫ

Сорак і с

30к-3. 8мч
1844

Шчырым другам і дарадчыкам называюць жанчыны Беларусі свой часопіс «Работніца і сялянка». Сёння рэдакцыйная калегія, аўтарскі актыў і шматлікія нашы чытачы адзначаюць яго саракагоддзе. З трапяткім хваляваннем перагортваем пажаўцелыя старонкі першага нумара, які выйшаў у свет у лістападзе 1924 года...

Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя абудзіла ў жанчын вялікую прагу да ведаў, да будаўніцтва новага жыцця. Дапамагчы жанчынам у гэтай пачэснай справе і заклікан быў наш часопіс. Партыя паставіла перад ім задачу — несці ў шырокія масы жанчын горада і вёскі бальшавіцкае слова, пранікнуць ва ўсе куткі ў той час яшчэ малапісьменнай Беларусі, весці сярод жанчын растлумачальную работу, умацоўваць саюз работніц і сялян.

З самых першых нумараў удзел у рабоце часопіса пачалі прымаць работніцы і сяляні. Пералічым толькі некалькі назваў зямель, якія былі змешчаны ў першым нумары.

«Што мне даў дэлегацкі сход?» — паведамляла дэлегатка Багданава з Ляхаўскага раёна. «Чаму я навучылася?» — расказвала жонка рабочага Кваскова. «Мы навучыліся жыць», — пісала дэлегатка Кастрычніцкага райжанаддзела Гетнер. «Агульнымі сіламі за лепшае жыццё» — так называлася заметка дэлегаткі Л. Рудніцкай.

Дарагія нашы першыя работніцы і селькоркі! Тое, аб чым мы марылі тады, сорак гадоў назад, стала радаснай явай нашага жыцця. Многія з вас, першых аўтараў, разам з усім народам, з усёй краінай прайшлі вялікі і слаўны шлях барацьбы і перамог.

У ліпенскім нумары за 1925 год мы бачым фатаграфію сялянкі Мінскай акругі Алены Захараўны Юшкевіч. Савецкая ўлада дала ёй магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю і плённа працаваць на многіх адказных пасадах. Цяпер Алена Захараўна — персанальны пенсіянер.

Для першага нумара часопіса спецыяльна напісаў свой верш «Дзве сястры» Янка

Купала. Народны паэт заклікаў:

Казкі новыя ў свет,
Дум палаючых цвет
Кінь, сялянка, з сястрой
пралетаркай!

Многія беларускія пісьменнікі і паэты свае першыя крокі пачыналі ў часопісе. На яго старонках першыя свае апавяданні надрукавалі пісьменнікі Алесь Стаховіч, Іларыён Барашка і іншыя.

Гартаючы старонкі часопіса, мы бачым, як разам з усёй краінай раслі і мужнелі жанчыны рэспублікі. Перад намі праходзяць гады першых пяцігодак, гады асваення жанчынамі новых складаных прафесій на прадпрыемствах, гады калектывізацыі на вёсцы і нараджэнне новай жанчыны-калгасніцы. Са старонак часопіса глядзіць на нас тады яшчэ зусім маладая трактарыстка Зоя Рачок — актыўная паслядоўніца Пашы Ангелінай.

У часы цяжкага выпрабавання для нашай краіны, у гады Вялікай Айчыннай вайны жанчыны Беларусі разам з усім народам змагаліся за

гонар і незалежнасць Радзімы. Сярод актыўных байцоў былі і нашы работніцы і селькоркі. Не шкадуючы жыцця, змагалася з ворагам наша старая селькорка таварыш Баравая з Хоцімска. За актыўны ўдзел у партызанскай барацьбе яна была ўдастоена высокіх урадавых узнагарод.

Глыбокія раны пакінула вайна на нашай зямлі. Якімі словамі выказаць усё тое,

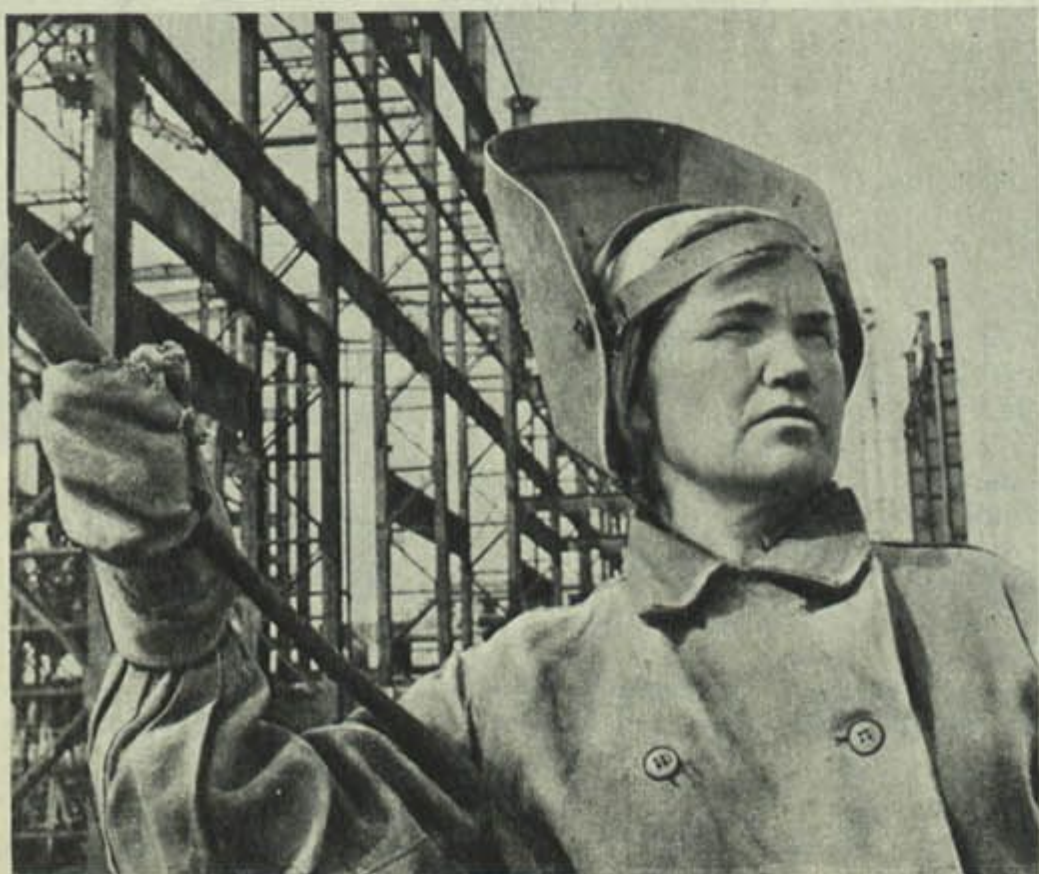
А ГЭТА — ГЕРОІ НАШЫХ НАРЫСАУ, РАБОТНІЦЫ І СЯЛЯНКИ. ПРА ІХ МЫ ПІШАМ І ДЛЯ ІХ.

Аляксандра Іванаўна Пілюгіна — каралева стальнога шва. Так называюць яе будаўнікі Салігорскага калійнага камбіната. Амаль 30 гадоў яна зварвае метал на будоўлях краіны.

Фота П. Наватарова.

Сяляні з Гомельшчыны. А сустрэліся яны ў Маскве на семінары лепшых жанчын-механізатараў. Надзея Карпаўна Леўшунова — даярка саўгаса «Хальч» (злева) і Надзея Паўлаўна Кушнярова — свінарка саўгаса «Добрушскі».

Прыемная сустрэча. Фота А. Шапіры.

што лягло на жаночыя плечы ў пасляваенны час. Трэба было жыццё пачынаць спачатку. Вывесці сотні тысяч людзей з зямлянак, узняць гарады, фабрыкі, заводы, адбудаваць калгасы і саўгасы, школы і бальніцы. Усюды патрэбны былі ўмелыя жаночыя рукі і гарачае жаночае сэрца. У гэты час верным памочнікам партыі па рабоце сярод жанчын быў і наш часопіс. Ён раскаваў аб лепшых змагах за аднаўленне народнай гаспадаркі. Нашы чытачы ўпершыню пазнаёміліся з многімі знатымі жанчынамі рэспублікі, Героямі Сацыялістычнай Працы Тamarай Шкурко, Праскоўяй Калоло, Ганнай Гарэцкай, вядомай чыгуначніцай Аленай Чухнюк, зваршчыцай Гомельскага вагоннага дэпо Аленай Паньковай, старшынёй калгасаў Соф'яй Шыманскай і Ганнай Кумец і многімі, многімі іншымі.

За пасляваенныя гады «Работніца і сялянка» стала адным з папулярнейшых часопісаў рэспублікі. Сорак гадоў назад ён выдаваўся тыражом у адну тысячу экзэмпляраў. Адразу пасля вайны было 10 тысяч экзэмпляраў, а цяпер каля 200 тысяч жанчын рэспублікі выпісваюць свой часопіс.

Актыўны ўдзел у яго рабоце прымаюць многія жанчыны. Мы ўдзячны ўсім сваім аўтарам за імкненне зрабіць часопіс больш змястоўным і цікавым. Асабліва хочацца адзначыць нашых актыўных аўтараў — хатнюю гаспадыню Гаўрылаву, работніцу Алену Лазарэнка-Лешчанка, даярку Ядвігу Будай, архітэктара Ольгу Ладзігіну, паэтэс Эдзю Агняцвет і Еўдакію Лось, журналістак Аляксандру Захарэнка, Эму Луканскую, Раісу Самусенкаву.

Адзначаючы саракагоддзе, рэдакцыйная калегія добра разумее, што перад часопісам стаяць вялікія і адказныя задачы па камуністычнаму выхаванню жанчын. Наш часопіс і надалей будзе несці ў масы працоўных жанчын палымныя словы Камуністычнай партыі, раскаваць аб цудоўных справах савецкіх людзей у камуністычным будаўніцтве. Мы будзем шчыра імкнуцца да таго, каб усё больш і больш жанчын прымалі актыўны ўдзел у рабоце часопіса, друкаваліся на яго старонках.

Няхай часопіс «Работніца і сялянка» стане самым любімым часопісам кожнай жанчыны рэспублікі, кожнай працоўнай сям'і.

Ад усяго сэрца віншваем нашу беларускую сястру, часопіс «Работніца і сялянка» ў дзень яе слаўнага саракагоддзя.

Сорак гадоў! Гэта вялікае жыццё. На Вашым шляху былі і гераічныя гады калектывізацыі і першых пяцігодак, і цяжкія выпрабаванні вайны, і гарачы час сацыялістычных пераўтварэнняў. Усе гэтыя і цяжкія, і шчаслівыя гады часопіс нязменна быў верным другом, важным, арганізатарам працаўніц Беларусі — гарачым прапагандыстам вялікіх ленінскіх ідэй.

Няхай яшчэ мацней гучыць праўдзівае слова «Работніца і сялянка», няхай кожная старонка часопіса памагае Вашым чытацкам — калгасніцам, работніцам, вучоным, усім жанчынам Беларусі ў іх барацьбе за хутчэйшае ажыццяўленне Праграмы Камуністычнай партыі, прынятай XXII з'ездам, за мір, за дружбу, за шчасце народаў.

«Советская женщина»

Чытачам часопіса «Работніца і сялянка», усяму рэдакцыйнаму калектыву ў дзень слаўнага саракагоддзя шлем гарачае прывітанне. Упэўнены, што разам з намі Вас вітаюць і чатыры з палавінай мільёны нашых чытачак.

Работа Вашага часопіса — прыклад гарачай, настойлівай прапаганды светлых ідэй Камуністычнай партыі, дзейснай барацьбы за выкананне праграмы будаўніцтва камуністычнага грамадства.

Мудрая дарадчыца жанчын, задушэўная сяброўка, «Работніца і сялянка» ўмее жыва, цікава раскаваць пра падзеі ў свеце, якія так хваляюць жанчын, пра святую барацьбу жанчын за ўмацаванне міру, за шчасце дзяцей.

Вечнай табе маладосці, дарагая беларуская сяброўка!

«Работница»

«Крестьянка» ад усяго сэрца віншуе сваю сястру «Работніцу і сялянку» з вялікім святам — саракагоддзем з дня выхаду першага нумара часопіса. Сорак гадоў нязменна спадарожнічае жанчынам Беларусі разумны, чулы друг. Ён дзеліць іх радасці і трылогі, поспехі ў творчай працы, імкненца зрабіць агульным здабыткам вопыт лепшых, памагае ім выходзіць дзяцей сапраўднымі грамадзянамі Савецкай краіны, клапоціцца пра тое, каб светлым і радасным быў іх сямейны ачаг. Няхай жа добрая ўдзячнасць беларускіх працаўніц нязменна спадарожнічае калектыву «Работніцы і сялянка», няхай натхняе на новыя поспехі ў высакароднай працы.

«Крестьянка»

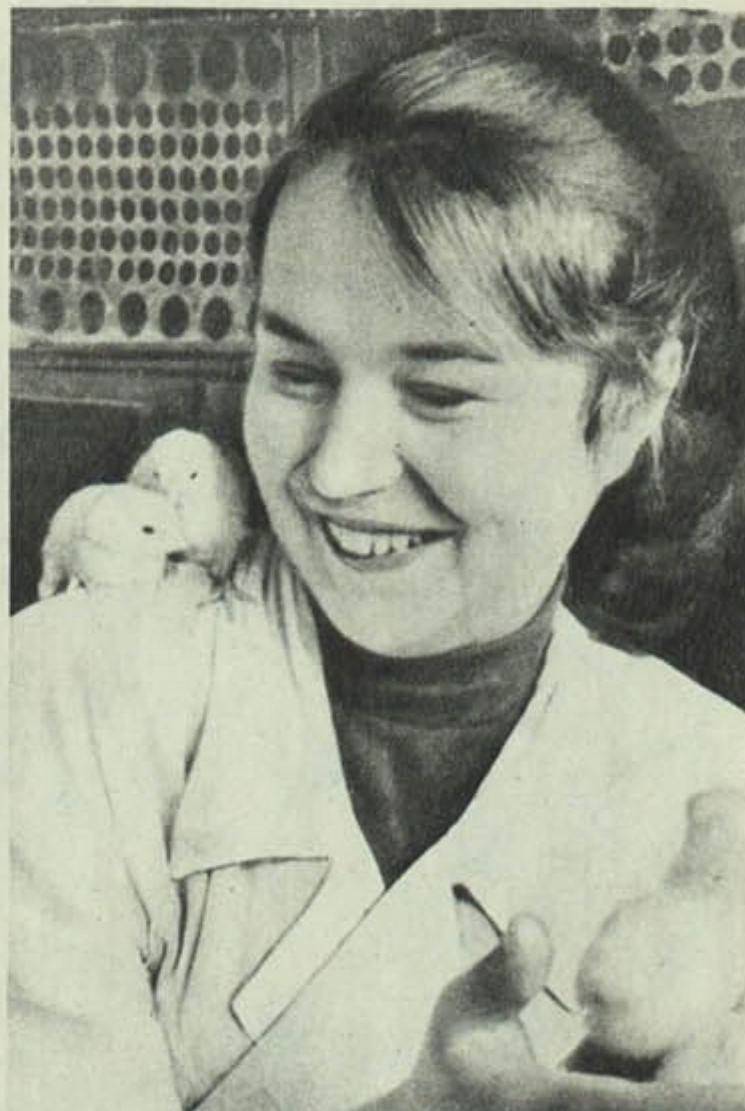
Нас Віншуюць

За погляд ясны, што ў заранкі,
За голас, што далёка чуць —
Табе работніцы, сялянкі
Сардэчнае вітанне шлюць.
На працу, подзвіг ты натхняла,
Нястомная ва ўсе часы —
І ў сорак год, у век твой сталы,
Ты поўна сілы і красы!

Пятрусь БРОўКА

Гэтая дзяўчына — Кацярына Фрол. Яна гадуе куранят на мінскай птушкафабрыцы імя Крупскай. Кацярына вельмі любіць сваю работу. Але ёсць у яе і запаветная мара — атрымаць вышэйшую адукацыю. Яна закончыла сямігодку і зараз вучыцца ў васьмым класе вячэрняй школы.

Фота К. Новікава.

У дзень слаўнага 40-годдзя часопіса «Работніца і сялянка» калектыў рускага выдання часопіса «Женщины мира» шле самыя гарачыя віншаванні рэдкалегіі і рэдакцыі часопіса, усім, хто ўдзельнічае ў яго стварэнні, і ўсім яго чытачам.

Часопіс «Работніца і сялянка» на працягу 40 гадоў быў верным другам, выхавателем і дарадчыкам беларускіх жанчын, адклікаўся на ўсе іх патрэбы і імкненні. Ён нястомна выходзіў у іх пачуццё інтэрнацыяналізму і згуртоўваў у вялікую сям'ю савецкіх народаў.

Няхай «Работніца і сялянка» і надалей памагае сваім чытачам у выхаванні высокіх маральных якасцей, уласцівых чалавеку камуністычнага грамадства.

„Женщины мира“

Рэдакцыя газеты «Звязда» гарача віншуе супрацоўнікаў часопіса «Работніца і сялянка», яго аўтарскі актыв і чытачоў са слаўнай падзеяй — 40-годдзем з дня выхаду першага нумара часопіса.

Сорак гадоў «Работніца і сялянка» ідзе ў першай шарэнзе змагароў за агульнанародную справу — пабудову камуністычнага грамадства. Гады наступу загартавалі калектыў часопіса, надалі яму сталасці, сілы.

Дарагія сяброўкі, зычце сваім шматлікім чытачам добрае, прыгожае, разумнае, клічце іх на спаборніцтва за камуністычную працу, на добрасумленнае выкананне грамадскага абавязку, ўсталёўвайце маральныя якасці чалавека новага грамадства.

Ад шчырага сэрца жадаем Вам новых здабыткаў у працы і асабістым жыцці.

„Звязда“

Антыўна змагаецца за якасць прадукцыі, эканомію матэрыялаў пост садзеяння партыйна-дзяржаўнаму кантролю штампавачнага цэха гродзенскай абутковай фабрыкі «Нёман». На нашым здымку — маладыя народныя кантраляры цэха — Ірына Бодан, Клаўдзія Нікан, Антаніна Ярашэвіч і Аляксей Цецерукоў.

Фота К. Міхайлава.

Мнагатысячны калектыў жанчын Мінскага трактарнага завода гарача віншуе супрацоўнікаў часопіса «Работніца і сялянка» са слаўным 40-годдзем.

Ваш часопіс карыстаецца ў калектыве нашага завода вялікай папулярнасцю. Мы любім яго за змястоўныя, цікавыя матэрыялы, якія праўдзіва адлюстроўваюць жыццё жанчын нашай рэспублікі.

Жадаем калектыву «Работніцы і сялянкі» вялікіх творчых поспехаў і шчасця ў асабістым жыцці.

Жансавет Мінскага трактарнага завода

У нашым калектыве, большасць якога складаюць жанчыны, Ваш часопіс карыстаецца асаблівай папулярнасцю, дапамагае нам у агульнай справе будаўніцтва камунізма.

Шматлікія чытачы часопіса шчыра жадаюць калектыву рэдакцыі вялікіх творчых поспехаў у працы і шчасця ў асабістым жыцці.

Дырэктар Мінскага камвольнага камбіната М. КОНАНАВА

Сакратар парткома А. ПШЭНІН

Старшыня фабкома Б. АЛІЕЎ

Сакратар камітэта камсамола М. ГУЛЕЎ

З вялікай прыемнасцю віншую часопіс «Работніца і сялянка», у якім сорак гадоў таму назад было надрукавана маё першае апавяданне «Сельсаветчыца Параска».

Жадаю часопісу «Работніца і сялянка» і надалей быць добрым прыяцелем беларускіх жанчын.

Вялікі тыраж «Работніцы і сялянкі» — добрае сведчанне папулярнасці часопіса.

Пісьменнік І. БАРАШКА

...Гэта было даўно, калі я жыла далёка ад Мінска і толькі пачынала пісаць вершы. Напісаўшы некалькі такіх, якія, на маю думку, можна было «паказаць людзям», я ўсё ж доўга думала: а каму паказаць? І я выбрала «Работніцу і сялянку», часопіс жаночы — значыць чулы, далікатны, свой. І не памылілася. Падтрымала мяне мая «Работніца», надрукавала вершы, і я ўжо смялей магла глядзець на свет і на іншыя (таксама, вядома, харошыя) выданні...

Я супрацоўнічаю ў «сваім» часопісе гадоў якіх шаснаццаць...

З кожным годам живу багацей.

Я гасцей запрашаю часцей,

Расчыняю шырока жыллё.

Вось вам, людзі, багацце маё:

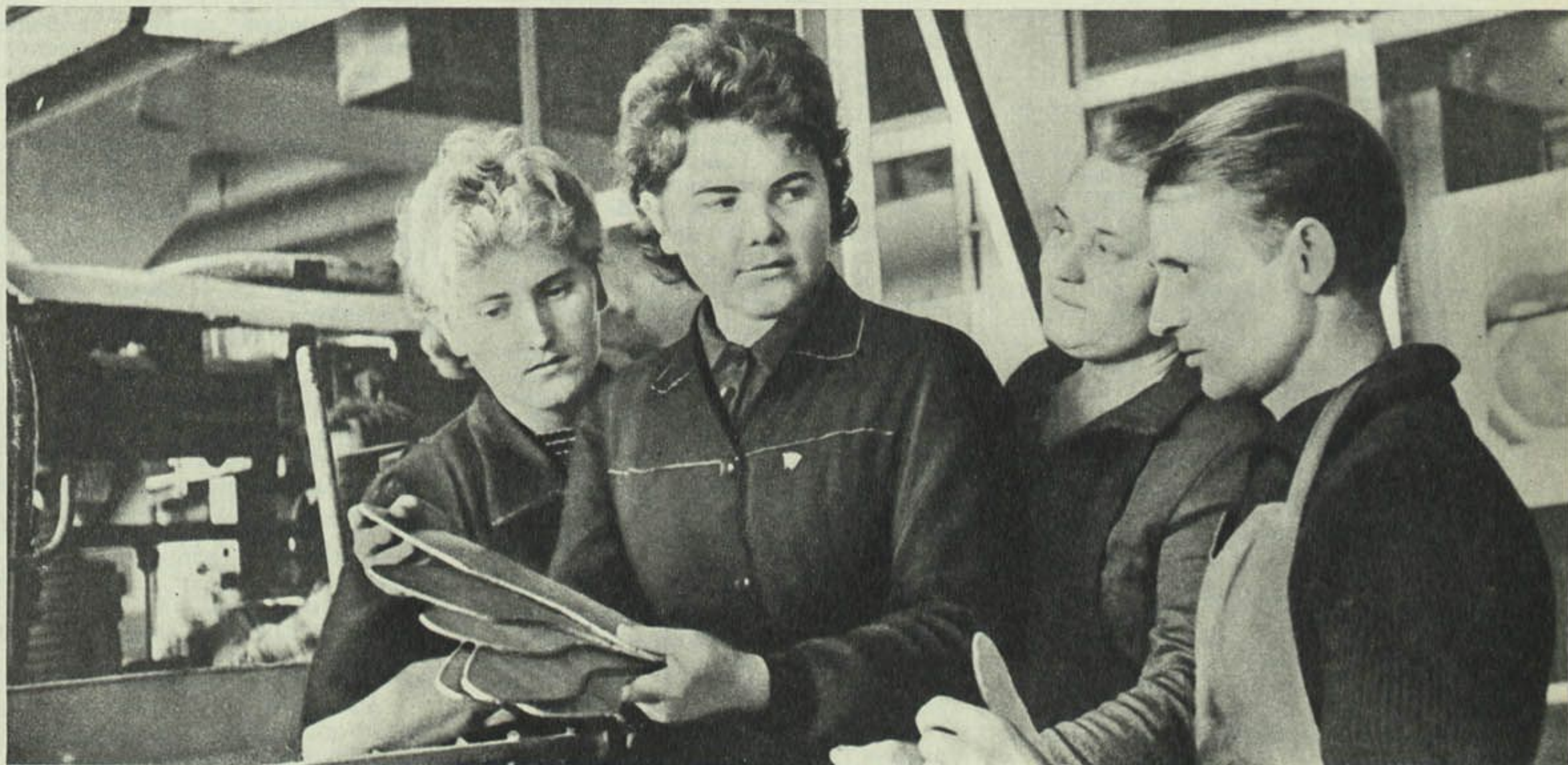
Крэсла ўтульнае — зручна сядайце,

Хлеб зароблены — хлеба спытайце,

Вершы любіце — вершы чытайце!

Жадаю «Работніцы і сялянцы» радасных старонак і яшчэ больш падпісчыкаў!

Шчыра — Еўдакія ЛОСЬ

ДАРАГАЯ ТАВАРЫШ МАНЯ

Марыя Львоўна Сапознікава з пінарамі.

Фота Р. Прэса.

Тэлеграмы... Тэлеграмы... Тэлеграмы...

З Ленінграда. З Днепрапятроўска. З Мінска. З Масквы...

«Дарагая Маня!

Вітаем цябе з днём слаўнага пяцідзясяцігоддзя ў радах нашай ленинскай партыі. Ты стала ў гэтыя рады зусім юнай, у гады чорнай расійскай рэакцыі, калі слова «бальшавік» было раўназначна слову «смертнік»... Ты мужна прайшла цяжкія гады падполля, слаўныя дні Вялікага Кастрычніка, незабыўныя вогненныя дні і ночы грамадзянскай вайны, яркія працоўныя будні пяцігодкаў...

Для кожнага з нас, тваіх сяброў, твая сціпласць і прастата ў адносінах да таварышаў па партыі і класу служыць прыкладам паводзін і жыцця».

Подпісы... Подпісы... Подпісы... Дарагія імёны старых сяброў і таварышаў па барацьбе. З кожным з іх кроўна звязана нейкая частка твайго ўласнага жыцця, твайго сэрца...

«Вперед, заре навістречу...» Няўмольны час робіць сваю справу — шарэнгі старых таварышаў з кожным годам радзейць... Ты ж, што застаюцца ў страі, не выпускаюць з рук сцягоў свае маладосці, тыя паранешаму мужна ідуць «вперед, заре навістречу»...

шыкозных лялек! І стараніліся і падбіралі двама пальчыкамі сукенкі, калі трэба было размінуцца з «падвалам»... А той «падвал» і сам стараніўся, не адважваючыся наблізіцца да гэтага хараства з каснікоў і бантаў...

Не ў адзін дзень нарадзілася разуменне, якую дарогу выбраць, па якой дарозе ісці ў жыццё ў дачкі кавалі...

Успамінаецца, як прыходзілі аднаго разу да бацькі нейкія людзі, гаварылі пра нейкія незразумелыя рэчы і нешта жалезнае з бацькавай дапамогай «начынялі»...

Яна, дзяўчынка, па-дзіцячы наіўна спытала тады ў аднаго з тых дзядзькоў:

— Навошта гэта?

— Буржуяў біць, дачушка! — весела пакудлаціў ён яе кучаравую галоўку, бліскаючы белымі зубамі.

Намнога пазней ужо даведлася яна, што «начынялі» тыя маладыя дзядзькі з яе бацькам... бомбы.

Успамінаецца, як аднойчы маці паспешліва замазвала і забельвала печ, бо чамусьці спатрэбілася дастаць дзве цагляны і схавць туды... нагані. Чые яны былі, навошта іх трэба было хаваць у печы — Маня не ведала. Наогул у іх сям'і было заведзена, дзеці ніколі ні пра што не распыталі і ніколі, каб іх нават рэзалі, нічога не казалі на вуліцы пра тое, што рабілася ці гаварылася ў падвале.

А то гэтаксама, вельмі хвалюючыся, маці неяк хавала на пасцелі пад прыкрыццём чалавека... Ложак потым яна заслала капай, падбіла падушкі — і ніхто б ніколі не здагадаўся, што ў ложку чалавек...

Успамінаюцца пагромы... Дзікія п'яныя грамілы азвэрэла разнісілі ў шчэпы мізэрныя крамкі юрэіскай беднаты. Звінела шкло. Трашчала дрэва. Істэрычна крычалі жанчыны і дзеці... А на другі дзень цяжкія ламавікі, як штабелі дроў, везлі некуды збітых, скрываўленых людзей...

Быў аднойчы замах на паліцмейстара. Аднак куля трапіла не ў яго самога, а ў яго каня... За гэта паліцыя хапала на вуліцы і збівала кожнага, хто здаваўся падзронам. За гэта аблівалі газай і падпальвалі ўсе будынкі, якія здаваліся таксама падзронамі... Тады ж згарэў і падвал кавалі.

У 12 год Маня пайшла на «свой хлеб». Пайшла вучаніцай да краўчыхі. Яна была самай меншай сярод сваіх новых таварышаў. І спачатку яе здзіўляла, а потым зацікавіла іх знаёмства з «дэмакратамі»... Гэтыя маладыя хлопцы — сябры яе сябровак — прыносілі ім чытаць кніжкі і самі разам з імі чыталі. Яны гаварылі не заўсёды зразумела, аднак тое, што яны былі супраць цара і гаспадароў-багаццяў — гэта Маня разумела добра.

У Расіі рос і шырыўся гнеў працоўнага чалавека. Раслі і мужнелі рэвалюцыйныя сілы...

У Расіі рос і шырыўся гнеў працоўнага чалавека. Раслі і мужнелі рэвалюцыйныя сілы...

У Расіі рос і шырыўся гнеў працоўнага чалавека. Раслі і мужнелі рэвалюцыйныя сілы...

Расла і «разумнела» маленькая гомельская краўчыха. Паступова таварышкі пачалі браць і яе з сабой на прафсаюзныя сходкі... Сходкі тыя — саюза швейнікаў, шаўцоў, металістаў — збіраліся, вядома, нелегальна. І гэта акалічнасць надавала ім асаблівасць сэнсу. Гэта ўзмацняла адказнасць за агульную справу кожнага, хто прыходзіў на гэтыя сходкі. А справа, хоць і невялікая яшчэ, была ўжо і ў Мані Сапознікавай...

У 1914—1915 годзе ў Гомелі ўжо нелегальна распаўсюджвалася «Правда» і «Работница». І ў Мані Сапознікавай было заданне распаўсюджаць іх сярод рабочых і рамеснікаў. Ёй даводзілася расклеіваць лістоўкі, даваць прытулак таварышам, якія вымушаны былі хавацца ад сышчыкаў і паліцыі.

У гэты час сям'я Сапознікавых жыла па вуліцы Ветранай. І здарылася так, што невялікая хаціна, тыповы «ўласны дом» дробнага рамесніка таго часу, непрыкметна стала явачнай кватэрай для падпольшчыкаў. (У Гомельскім краязнаўчым музеі захаваўся фотаздымак таго будынка — па Ветранай, 76). І не было выпадку, каб дзверы ў гэтым доме аказаліся замкнёнымі, каб у гэтым доме пашкадавалі кавалак хлеба таму, хто быў жагдзён яму, хто шукаў прытулку... Уся сям'я — дзеці Сапознікавых самі ўдзельнічалі ў рэвалюцыйнай барацьбе, бацькі спачувалі дзецям — уся сям'я рабіла вялікую справу непрыкметна, штодзённа.

...Кастрычнік 1917 года захапіў Маню Сапознікаву ў Кіеве. З 1915 года працавала Маня і жыла ў Кіеве — зноў у гаспадары, зноў «верхняй» краўчыхай... І, вядома, вяла падпольную работу: сходкі, гарачыя спрэчкі, лістоўкі...

У студзені 1918 года ў Кіеве ўспыхвае паўстанне. Улада пераходзіць з рук у рукі. Арсенал заняты бальшавікамі. Туды трэба дастаўляць хлеб, патроны, медыкаменты. Пад кулям, пад варожым агнём і патронамі, і хлеб, і медыкаменты дастаўляюцца! Маня Сапознікава сярод тых, хто выконвае гэта заданне партыі.

На Крашчаціку акапаліся гайдамакі...

І тыя і другія чакаюць падмацавання. Першы яго атрымліваюць гайдамакі... 500 чалавек з тых, хто абараняў Арсенал, заплацілі за яго жыццём...

...Мані Сапознікавай 20 год. Яна ўжо вопытная, абстраляны баяц. У 1918 годзе яна вяртаецца ў родны Гомель. Сувязей ніякіх. А іх неабходна знайсці, наладзіць... У Адэсу адпраўляецца тэлеграма: «У Гомелі вельмі патрэбны токары».

І ў Гомель прызджае бальшавік Любамірскі — Манін таварыш, а потым на ўсё жыццё верны друг...

Ствараецца ініцыятыўная група:

Любамірскі, трое Сапознікавых — дзве сястры і брат, уваходзіць яшчэ некалькі чалавек.

Наладжваецца сувязь з бальшавікамі Бранска. Група папаўняецца новымі таварышамі. Падпольная работа ажывае. На друкарскім станку друкуюцца лістоўкі. Іх чытаюць нават на... дзвярах паліцыі і нямецкай камендатуры.

У снежні 1918 года ў Смаленску збіраецца 1-ы з'езд бальшавікоў Беларусі... Сярод дэлегатаў ад Гомеля і Марыя Сапознікава. Ехалі цягніком, ехалі на падводах, ішлі пехай — пакуль дабраліся да Смаленска...

Цяпер гэта ўсё толькі ўспаміны. Успаміны, як адкаціліся ў тую вясень немцы з Гомеля. Як прыйшлі і лютавалі ў 1920 годзе беларыякі... Як пасля беларыякаў зноў адрадоўвалася жыццё. Як уставала яно на ногі, набірала сілу, жывнела.

«Ты мужна прайшла цяжкія гады»... І за гэтым радком з тэлеграмы старых сяброў паўстаюць тыя гады... Выконвала ўсё, куды толькі ні пасылала і што толькі ні даручала партыя... Была сакратаром партыйнай арганізацыі фабрыкі — ліквідавала непісьменнасць сярод работніц. Сама вучылася — была студэнткай вячэрняга рабфака. Была членам Прэзідыума ЦКК Беларусі... Ленінград, Сібір, Мінск, Варонеж... Пераезджалі з дзецьмі, разам з мужам-камуністам. І ніякія цяжкасці, нават самыя невыносныя, не здаваліся страшнымі, неадольнымі — разам...

Усё абарвалася ў той самы страшны — для ўсяго народа і партыі — год. Спачатку арыштавалі мужа... А неўзабаве прыйшлі па яе самую...

Перажыць усё дапамагла вера, нягасная вера, што пераможа праўда. Вера ў партыю і Савецкую ўладу.

Марыя Львоўна Сапознікава вярнулася праз 8 год. Муж не вярнуўся. Не вярнуўся сын з вайны...

Ёй далі персанальную пенсію. А яна, як за выратавальны круг, схопілася за работу. Каб быць сярод людзей.

Пайшла начальнікам цэха арцелі. Стварыла маладзёжную брыгаду. Хадзіла на стрэчы з вучнямі ў школы... І заўсёды расказвае яна ім, маладым, як завабавалі і як дорага плацілі за іх сённяшні дзень бацькі...

...Некалі падпольная клічка яе была «таварыш Маня». Старыя сябры і цяпер завуць яе гэтак. Па старой рэвалюцыйнай звычцы і сама яна заўсёды звяртаецца да людзей: «Таварыш»...

Якое гэта надзейнае слова: «Таварыш»...

Н. КОНЮХАЎ, член КПСС з 1918 г.,
Л. ДРАБІНСКІ, член КПСС з 1927 г.

Нас
Віншуюць

Рэдакцыя газеты «Советская Белоруссия» сардэчна віншуе супрацоўнікаў і чытачоў часопіса «Работница і сялянка» са слаўным саракагоддзем.

Усе гэтыя гады часопіс цвёрда і ўпэўнена крочыць у нагу з часам, настойліва і мэтанакіравана памагае Камуністычнай партыі ў прыцягненні жанчын Беларусі да працоўнай і грамадска-палітычнай дзейнасці, актыўнаму ўдзелу ў камуністычным будаўніцтве, выходзіць у чытачоў любоў да сваёй цудоўнай Радзімы, палыміны патрыятызм. На старонках часопіса вядзецца летпіс выдатных працоўных перамог работніц фабрык, заводаў, калгасных палёў. «Работница і сялянка» стала бліжэй сябрам і дарадцам жанчын у пытаннях быту, сям'і, у выхаванні дзяцей.

Жадаем калектыву часопіса «Работница і сялянка» і надалей працаваць з неаслабным творчым уздымам, чула прыслухоўвацца да запатрабаванняў сваіх чытачоў, памагаць ім у барацьбе за ператварэнне ў жыццё вялікай праграмы пабудовы камунізма ў нашай краіне.

«Советская Белоруссия»

Калектыв «Сельской газеты» горяча віншуе Вас з 40-годдзем часопіса «Работница і сялянка». Разам з Вамі гэтую дату адзначаюць сотні тысяч чытачоў і чытачак.

Нарадзіўшыся ў першыя гады Савецкай улады, часопіс «Работница і сялянка» прайшоў вялікі і слаўны шлях, шлях вернага служэння народу, роднай Камуністычнай партыі. «Работницу і сялянку» добра ведаюць у гарадах і сёлах нашай рэспублікі. Часопіс даўно ўжо стаў бліжэй, сардэчным другом і дарадцам беларускіх жанчын-працаўніц, нясе ў іх шырокія масы вялікую праўду партыі, нястомна прапагандуе ўсёперамагаючы ідэі марксізма-ленінізма.

Жадаем Вам, дарагія сябры, вялікіх творчых поспехаў, гарачага, натхнёнага гучання часопісных старонак.

«Сельская газета»

У дзень 40-годдзя прыміце гарачае, сардэчнае прывітанне ад Ваших украінскіх сясцёр.

Мы шчыра ганарымся велізарнымі поспехамі працаўніц Беларусі на ўсіх участках гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, у барацьбе за працітанне нашай Радзімы, за перамогу міру ва ўсім свеце.

Жадаем Вам, дарагія сяброўкі, новых перамог і шмат шчасця.

«Радянська жінка»

У РЭДАКЦЫЮ «Беларускай работніцы і сялянкі» ўзялі мяне на работу ў 1927 годзе як актыўную селькорку часопіса.

Сённяшнім чытачам часопіса, асабліва моладзі, цяжка ўявіць сабе, якой вялікай была роля часопіса ў першыя гады. Зараз работніцы, калгасніцы ўсе пісьменныя. Яшчэ ў школе яны чытаюць «Пионерскую правду», часопісы і газеты дзіцячыя, а затым юнацкія, слухаюць радыё, глядзяць тэлевізар. А ў тыя, 20-я, гады большасць жанчын была непісьменнай, іх трэба было выходзіць, каб яны зразумелі значэнне пісьменнасці і самі змагаліся за яе. Часопіс паказваў работу лікбезаў, поспехі жанчын у барацьбе з гэтай цяжкай спадчынай мінулага.

Часопіс вучыў работніцу і сялянку пачынаць жыць па-новаму. Сам факт падпіскі на часопіс, а тым больш

ненні сарваць або хоць бы затармазіць ход калектывізацыі багацці імкнуліся запалохаць і прыцягнуць сабе ў памочнікі адсталых жанчын. Неабходна было вырваць іх з-пад кулацкага ўплыву і зрабіць актыўнымі будаўнікамі калгасаў. На сваіх старонках, як і ва ўсёй масавай рабоце з чытачамі і рабселькоркамі, часопіс паказваў, што толькі ў калгасе жанчына становіцца сапраўды раўнапраўнай.

Зараз мы магутную механізацыю лічым звычайнай з'явай, нормай. У тыя гады людзям, і ў прыватнасці жанчынам, трэба было яшчэ здолець даказаць перавагі механізацыі, дабіцца, каб людзі паверылі ў ажыццявімасць яе. Сам трактар тады быў яшчэ малазразумелым чужым. Памятаю, у адным з нумараў часопіса мы змясцілі вершы аб з'яўленні трактара ў сяле і непаразуме, якое выклікаў ён.

ТЫ Я ДНІ

удзел у ім у якасці рабселькоркі пацвярджаў, як нараджаецца, расце і шырыцца гэта новая рыса сярод працаўніц горада і вёскі.

Канец дваццатых гадоў быў перыядам вялікага пералому, гадамі рэвалюцыі ў сельскай гаспадарцы, гадамі масавай калектывізацыі. Кулацтва люта супраціўлялася гэтаму важнаму мерапрыемству, у сваім імк-

Трактар, трактар... Ну пабачым,
Конь сядзіць у ім, не іначай!
— Вось дык Паўлік, ну дзівак,
Ці то ж конь пацягне так?

Партыя ў тыя гады вырашала нялёгкую задачу велізарнай важнасці — ставіла сельскую гаспадарку на сацыялістычныя рэйкі. Наш часопіс памагаў партыі ў гэтай вялікай справе.

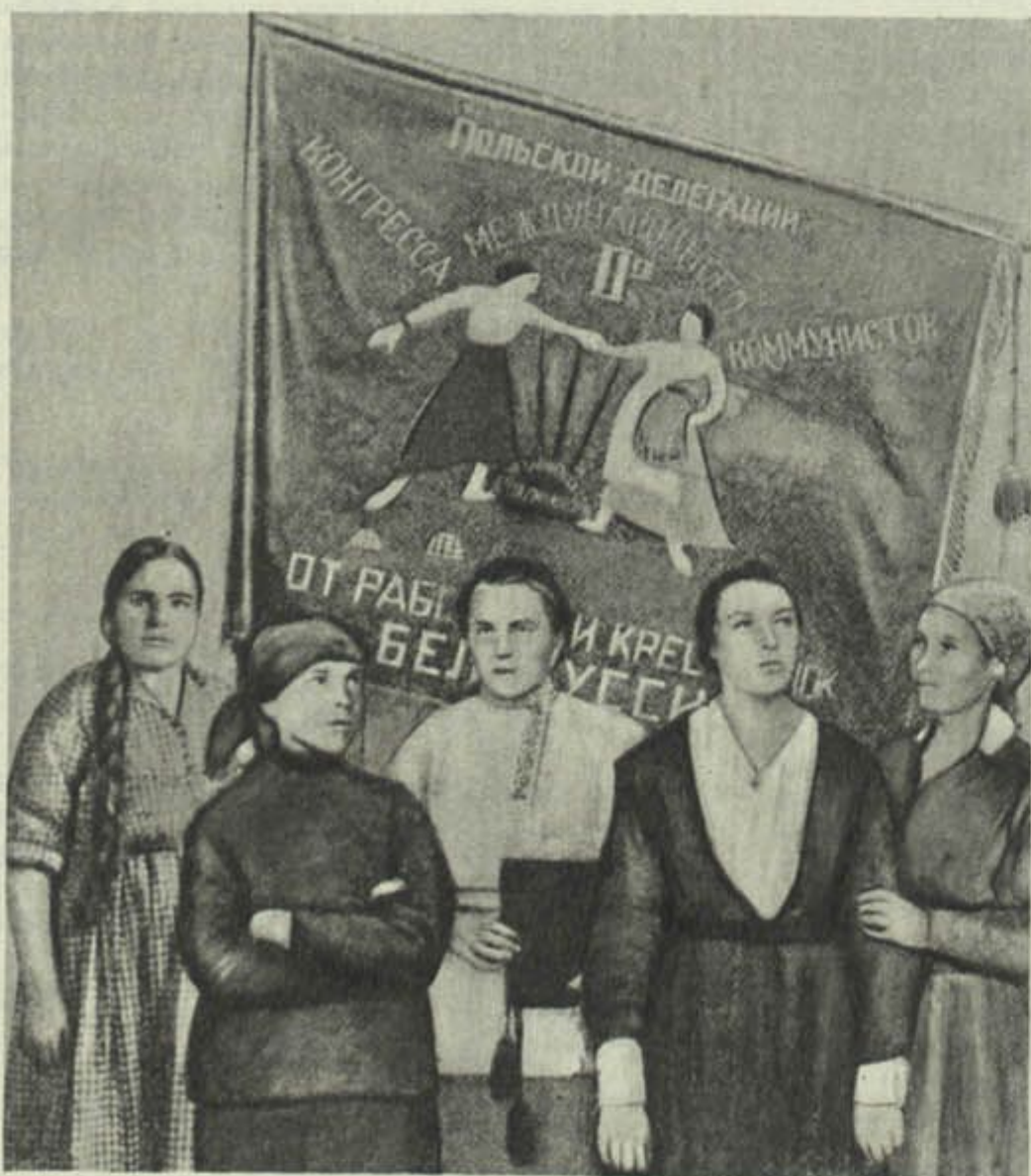
Цяпер усе добра ацанілі ролю дзіцячых ясляў і садоў у разняволенні жанчыны, у правільным выхаванні дзяцей, а ў тыя гады маці, асабліва на сяле, і слухаць не хацелі пра дзіцячыя ўстановы. Забабоны і выдумкі адсталых людзей прыводзілі да таго, што маці пакідалі дзяцей без нагляду, але ў дзіцячы сад, яслі, у дзіцячы пакой пры клубе сваіх малых не пускалі. Часопіс паказваў маці шлях да яе радасці і шчасця яе дзяцей.

Часопіс кіраваўся ўказаннем Леніна: «Навучыць кожную кухарку кіраваць дзяржавай». Ён паказваў перадавых арганізатараў прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, вылучэнак на кіруючай рабоце. Разам з чытачамі часопіса мы радаваліся павышэнню кваліфікацыі работніц, радаваліся, калі ўчарашняя работніца і калгасніца, паспяхова закончыўшы рабфак або вячэрнюю школу павышанага тыпу, становілася студэнткай, радаваліся, калі нашы грамадскія работніцы-добраахвотніцы, заслужыўшы давер'е народа, становіліся яго выбраннікамі ў Саветы. Мы радаваліся росту радоў рабселькорак, выкарыстоўваючы і не пакідаючы без адказу ніводнага пісьма ў рэдакцыю.

Мінулі дзесяцігоддзі. Непазнавальна вырасла наша Радзіма. Часопіс «Работніца і сялянка» таксама выглядае па-іншаму. Не толькі тыраж яго вырас, але і сам часопіс стаў больш салідным, цікавейшым і прыгажэйшым. Вітаючы часопіс з саракагоддзем, хочацца сказаць, што кожны, хто ў тыя далёкія гады ў любой форме ўдзельнічаў у рабоце яго, успамінае той час з вялікай цеплынёю.

Былая супрацоўніца часопіса
О. ХМЯЛЕУСКАЯ

Работніцы-дэлегаткі ад Беларусі, якія віталі 2-гі Міжнародны кангрэс камуністак і паднеслі сцяг польскай дэлегацыі. 1925 год.

Нас Віншуюць

Мы добра разумеем, што азначае сорак год напружанай, творчай працы! Мы разумеем, колькі тысяч жанчын узяў часопіс на барацьбу за свае правы.

Няхай не адзначана гэта дата ў календары, але жаночы часопіс Беларусі з гонарам выконваў пачэсную і высакародную работу.

У дзень Вашага саракагоддзя мы шлем чыстасардэчнае, гарачае прывітанне з паўднёвай сонечнай Арменіі.

„Айастани ашхатаворуи“

Дарагія сяброўкі, прыміце ад калектыву рэдакцыі і шматлікіх чытачак нашага часопіса самае гарачае прывітанне і віншаванне ў дзень Вашага 40-годдзя. Жанчыны Латвіі з вялікай радасцю сочаць за Вашымі поспехамі ў нашай агульнай справе — будаўніцтве камунізма, а ў поспехах гэтых вялікая доля Ваших жанчын і іх часопіса «Работніца і сялянка». Вы нашы дарагія суседзі і сябры. Жадаем актыўна ўдзельнічаць у творчых удач і шмат радасці ў асабістым жыцці. Будзем заўсёды крочыць паплеч па нашай сонечнай дарозе. Нашы сэрцы заўсёды поўныя сяброўскага цяпла да Вас.

„Падомью Латвияс Сиевиете“

Дазвольце нам у сувязі з саракагоддзем часопіса «Работніца і сялянка» перадаць сардэчнае віншаванне ад імя ўсіх жанчын Казахстана калектыву рэдакцыі і мнагатысячным чытачам часопіса, пажадаць здароўя, шчасця ў імя камуністычнага заўтра.

Дарагія сяброўкі! Прыміце казахскі вялікі сардэчны

САЛЕМ!!!

„Казахстан айелдери“.

ВОЖЫК

ЧАСОПІС САТЫРЫ І ГУМАРУ
ВЫДАВЕЦТВА «ЗВЯЗДА»

Да саракагоддзя часопіса «РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА»

Ад душы ў часіну гэту
Юбіляру, дружбаку,
І сабрату, і суседу
Паціскаю я руку.
І жадаю ў добрым стане
Быць заўсёды,
У баявым.
І прашу вас прывітанне
Церадаць сябрам сваім,
Што працуюць плённа ў школе,
У бальніцы, ў цэху, ў полі,
Пішучь верш і рэпартаж,
Гаспадыні і дзяўчыне,
Кожнай маці-гераіні.
Лык вітаю!

"ВОЖЫК" ваш.

Новы мікрараён «Мір» у г. Магілёве прымае першых наважэлаў. На здымку: камсамольска-маладзёжная малярная брыгада БУ-60. Злева направа — Валяніна Дабранская, Марыя Чульцова, Лідзія Баярэнка і Кацярына Барысенка. Гэта яны вялі аддзелачныя работы жылых дамоў.
Фота Н. Жалудовіча.

Г. С. Савіцкая
Літ. рэдакцыя: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэл. 3-01-23.
Выдавецтва «Звязда»

ПРАЗ ЗАВОДСКУЮ ПРАХАДНУЮ

Прывёз у горад малады, зухаваты шафёр Васіль Станкевіч вясковую дзяўчыну Ганку — прыгожую, але маўклівую і пакорную, як зямля, на якой яна вырасла. Прывёз — справа гэта, праўда, мінулая, але не забытая — і, пасяліўшы жонку на ўсходняй, не пажадаў змяніць свой халасцяцкі лад жыцця, свае ранейшыя звычкі. Жонка жонкай, няхай там сядзіць, калыша дзіця ды чакае мужа, а сябры сябрамі, гуляўкі гуляўкамі. Шафёрскае жыццё развяселае — сёння тут, заўтра там, сёння чарка, заўтра дзве. Сядзела і плакала Ганна, «чалавекам сябе не лічыла», нічога не ўмела, не ведала, адна ў чужым горадзе. Адна сярод незнаёмых і нядобрых, як здавалася ёй у той час, людзей. Куды пайсці, у каго прасіць парад і дапамогі?

Нават у галаву не прыходзіла ёй у той час, што можна ўладкавацца куды-небудзь на працу, быць сярод людзей. Пайсці б, напрыклад, на завод. Але, думалася, хто малапісьменную туды прыме?.. Вырасла кінучу мужа за п'янікі ды грубасць і падацца з дзіцем зноў у сваю вёску. Толькі надта сорамна было перад вясковымі, усё адкладвала з дня на дзень.

А тут вайна... Муж па ранейшай звычцы не надта дзяліўся з жонкай сваімі справамі, і, ка-

лі аднойчы прыйшоў ён уначы дадому і загадаў: «Збірайся, пойдзем да партызан», толькі тады даведалася Ганна, што быў ён партызанскім сувязным, што нехта выдаў яго немцам і над сям'ёй навісла страшная небяспека. Загарнула малога ў коўдру і пайшла. Трывогі і небяспекі, партызанскае жыццё паступова памяншалі суадносіны ў сям'і Станкевічаў. Убачыў Васіль, як ставяцца ў атрадзе да яго жонкі людзі, як мужна і горда пераносіць яна цяжкія, якія добрыя яна таварыш усім — «партызанскі хлебпёк», які надзейна сябар самому. І быццам упершыню разгледзеў ён сваю жонку.

Асабліва пасля аднаго выпадку. Восем сутак у час блакады праседзела Ганна з сынам у балочце — побач, за якіх паўкіламетра — немцы. Дзе свае — невядома. На два дні хапіла партызанскіх сухароў, а потым адна толькі заячая капуста — і толькі для малога... Галавы ўзняць нельга — убачаць фашысты... Здавалася, не было ратунку. Але не выйшла са свайго сховішча Ганна, не здалася ворагу, вырашыла лепш загінуць тут з дзіцем разам. А потым, калі атрад карнікаў нечакана зняўся і пакінуў лагер, Ганна пайшла шукаць сваіх... Аб тым, якімі былі гэтыя пошукі са зня-

сіненым чатырохгадовым дзіцем на руках, лепш не ўспамінаць сёння... І толькі знайшлі атрад, толькі размясціліся, каб адпачыць, падышоў да яе камандзір:

— Прыйдзецца табе, Ганна, пайсці зараз жа хлеб пячы. Людзі галодныя...

Паднялася і пайшла...

Ва ўсе вочы, як гаворыцца, глядзеў на яе ў тыя хвіліны муж. «Адкуль такое бярэцца»...

...Даўно скончылася вайна. Даўно ў сям'і Станкевічаў зусім іншыя норавы і лад. Але і цяпер яшчэ не-не ды і ўспомніць Васіль Паўлавіч:

— Які дурань я некалі быў! Што сляпое кацяня. Атруціў і свае і твае лепшыя гады жыцця.

Лепшыя гады жыцця... Не, Ганна Станкевіч не лічыць маладосць «лепшымі гадамі свайго жыцця». Жыццё такое, як ёсць сёння, пачалося з той хвіліны, як пераступіла яна парог заводскай прахадной, увайшла ў цэх, стала ля свайго станка...

Разумеючы ўсё, і што нялёгка бывае ў такім узросце прастае рабочую змену ля станка, і што іншы раз у брыгадзе не ўсё ідзе гладка — то дэталі бракавання, то падводзяць суседнія ўчасткі, разумеючы ўсё гэта, я бяру на сябе смеласць сцвярджаць: Ганна Міхайлаўна адчувае і лічыць сябе шчаслівым чалавекам. Паглядзіце, як ідзе яна вольна паміж двума радамі станкоў. Ідзе нетаропка, нават крышку паважна, у цёмным фартуху-спяцоўцы, у чырвонай касынцы — прыкмета ўдарніцы камуністычнай працы. Самавітая, прыгожая ў свае пяцьдзесят гадоў той своеасаблівай прыгажосцю сталасці, якая выклікае звычайна ў людзей павагу. Бо, каб мець такую знешнасць, пражыўшы палавіну стагоддзя, трэба, пэўна, каб з глыбіні душы чалавека струменілася тое, што называем мы маральным задавальненнем. Задавальненнем сваёй сям'ёй, працай, сваім месцам сярод людзей.

Так, была некалі маўклівая і знешне пакорлівая вясковая дзяўчына Ганка... Сёння ёсць шампоўшчыца завода «Стромашына», брыгадзір, дэпутат гарадскога Савета. І справа не ў званнях. Брыгадзір у гэтым цэху такі ж працаўнік, як усе астатнія, таксама стаіць ля станка, таксама «выдае норму». Справа ў тым, што за працу, за розум, за тое, што называюць

Ганна Міхайлаўна Станкевіч.

душою чалавека, атрымала яна гэтак месца. І гэты гонар.

Гісторыя «брыгадзірства» Ганны Станкевіч настолькі простая, што аб ёй можна было б не расказваць. Толькі ёсць тут адзін характэрны матыў. І людзі з гэтай брыгады, адказваючы на пытанне, чаму менавіта Ганну Міхайлаўну выбралі яны старшай над сабою, непрыкметна, але абавязкова падкрэсліваюць гэты «матыў».

— Кіравала нашай брыгадай некалькі гадоў назад Валя Ануфрыева. Сама працавала выдатна. Усё гарэла ў руках. А вось аб брыгадзе, аб усіх нас думала мала. Абы толькі сваю норму даць. Не было ў нас ладу, кожны дзень лаянкі, сваркі... Благі характар у Валі быў. Папярэджвалі, прасілі, а потым, калі цэх наш пачаў за званне калектыву камуністычнай працы змагацца, самі зразумелі, што другі брыгадзір нам патрэбен. І выбралі тады Ганну Станкевіч...

Прызнацца, мне падабаецца стрыманасць, з якой гавораць пра Ганну Станкевіч людзі. Не надта расхвальваюць «перад прадстаўніком друку», як гэта іншы раз бывае... Чалавек як чалавек... Але менавіта такі чалавек, якому можна кіраваць іншымі ў калектыве камуністычнай працы. А гэта ўжо ацэнка не малая. Трэба было і заслужыць і ўтрымаць яе. І не толькі сваёй асабістай працай...

— Ёсць у нашай брыгадзе слесар-наладчык Антон Стань-

Марыя Мікалаеўна Грыбава (у цэнтры) — старшыня камісіі па ахове сацыялістычнай законнасці — разам з маёрам міліцыі Эдуардам Мікалаевічам Арловым і Ганнай Міхайлаўнай Станкевіч разбіраюць чарговую справу.

Фота С. Чырэшкіна.

чык. Што да працы, то лепшага за яго не знойдзеш. Але вось выпіць любіў.. І так захапіўся гэтым, што жонцы зарплату не стаў прыносіць. Вырашылі мы ўсім калектывам пакараць яго: няхай, маўляў, толькі распісваецца ў ведамасці, а грошы атрымлівае жонка. Засумаваў Антон. Як знявагу ўспрыняў такое рашэнне. Працаваць стаў абы-як, усё з рук валілася.

— Калі мяне не паважаюць, за чалавека не лічаць...

— Не паважаюць, бо не за-служыў, — гаварыла яму Ганна Міхайлаўна.

А сама, між тым, ад імя брыгады паручылася за яго перад заўкомам і настаяла, каб і яму выдалі грамату, як усім іншым.

І чалавек падняўся. «Бачыце, душа ў яе...»

«Душа ў яе...» Я не першы раз чула тут у цэху гэтыя словы. І факты адзін за другім пацвярджалі іх. Выходзіць замуж маладая дзяўчына — ідзе параіцца да Ганны Міхайлаўны. Як да маці. Не ладзіцца ў каго-небудзь у сям'і — зноў ідуць да Станкевіч. Не атрымліваецца штосьці з пенсіяй ці з кватэрай — звяртаюцца да яе. Папершае, «у яе душа», а па-другое, яна — «улада»... Дэпутат гарадскога Савета.

— І сама не ведаю, чаму мяне выбралі ў гарадскі Савет. Спачатку баялася, я не дужа пісьменная. Што калі не спраўлюся... Сяджу, бывала, на нарадзе нашай камісіі па ахове сацыялістычнай законнасці і толькі пазіраю то налева, то направа: якія людзі сядзяць побач! Юрысты, настаўнікі... А потым...

А потым і сама пераканалася, чалавек, у якога ёсць жаданне быць карысным людзям, апраўдаць іх давер'е, знойдзе для гэтага свае спосабы і ўменне. Такі ўжо характар нашай улады. Як дэпутат Ганна Станкевіч правярае работу таварыскіх судов у прадпрыемствах, сочыць за выкананнем закона аб ахове працы непайналетніх, прымае людзей у свае «дэпутацкія дні»... Не хавае ды і не магла б схваць, калі б нават хацела, сваёй крыху наіўнай, але зразумелай гордасці ад таго, што ёй даручаны і давераны такія вельмі важныя дзяржаўныя справы.

...Кожны дзень з'яўляецца гэтая жанчына ў праходной завода. Адна з многіх. З соцень, з тысяч. У яе не пытаюць пропуску. Яе ведаюць. Ведаюць і на заводзе і ў горадзе.

Цэх, у якім яна працуе, даюць выпускаць самую простую прадукцыю — стандартную і нестандартную мэблевую фурнітуру, завесы для дзвярэй, шпінгалеты для вокнаў, замкі... Не самае неабходнае для жыцця, але ўсё ж патрэбнае людзям. А ў тыя дні, калі мне давялося пабываць тут, у цэху рыхтавалі-

ся да новай «спецыяльнасці». Асвойваўся выпуск ліфтаў — гэтакіх імклівых прыгажунюў-вышыннікаў самай найноўшай канструкцыі. Будзе новая спецыяльнасць і ў Ганны Станкевіч.

Але нечым усё ж дарагія сэрцу вось гэтыя звычайныя няхітрыя рэчы, уся гэта так званая мэблевая фурнітура. З ёю было звязана многае. Норма за нормай, тысяча за тысячай, мільён за мільёнам. І няма такой кватэры ці то ў сяле, ці ў горадзе, дзе б не жыла частачка калектыўнай працы людзей з цэха металавырабаў магілёўскага завода «Строммашына». Непрыкметная, але неабходная частачка — якая-небудзь металічная дэталі ў дзвярах, у акне ці ў шафе. А цяпер вось будзе жыць гэтая ж частачка працы людзей у новых ліфтах. Будзе жыць... Бо кожны дзень праз праходную завода разам з іншымі будзе праходзіць і гэтая жанчына.

* * *

На развітанне Ганна Міхайлаўна не задавала такога пытання: што вы будзеце пісаць пра мяне? Але гэтае пытанне прачытала я ў яе вачах. Шчыра раскажышы аб сабе ўсё, узважыўшы чужымі вачыма ўвесь свой шлях, звычайны шлях рабочай жанчыны нашых дзён, яна, напэўна, думала: няма ў маім жыцці ніякіх такіх асаблівых момантаў, аб якіх цікава было б прачытаць людзям. Усё было проста.

Але вось таму і хочацца сказаць пра вас, Ганна Міхайлаўна, што «ўсё было проста», што з дня ў дзень праходзілі вы праз заводскую праходную, тую самую праходную, што, як у песні, вывела вас у людзі... Што выгадавалі вы двух добрых сыноў, што здолелі самі выраўняць «лінію» свайго сямейнага жыцця. І што не толькі аб выкананні цэхам праграмы дбаеце вы. А думаеце аб тым, каб людзям было цёпла (у літаральным сэнсе гэтага слова) і зручна працаваць у вашым вялікім, яшчэ не зусім добра абсталяваным цэху, каб справядліва дзялілі на цэхавым камітэце жыллёвую плошчу, каб хутчэй вырашалі праблему дзіцячых садоў...

Ёсць у вашым вобразе характэрныя рысы сучаснай рабочай жанчыны. Жанчыны, якая не сагне пакорна спіну перад самадурам-майстрам і не стане цяпцець п'яніцы-мужа, як некалі фабрычныя работніцы. Жанчына, якая праходзіць па цэху вось так, як прайшлі ў першую хвіліну нашага знаёмства перада мною вы. Спокойная, самавітая, у чырвонай касынцы... Простая рабочая жанчына. Простая ў такім сэнсе слова — душэўная, свая.

А. УЛАДЗІМІРАВА

ВАРКА

Э. ЧАРАПАХАВА

Апавяданне

Мы пазнаёміліся яшчэ пры калідорнай сістэме. Ідучы раніцай на службу, я заглядаў па дарозе ў вялізную агульную кухню з доўгім вузкім, як у аперацыйнай, сталом праз увесь пакой, дзе жанчыны штосьці секлі, таўклі, шлёпалі далонямі па жоўтаму гумаваму цесту — тварылі. Я махаў рукой жонцы, і яна сумна ўсміхалася мне на развітанне куточкамі вуснаў — заўсёды аднолькава: яе мучыла, што я іду на работу, а яна, малады хімік, хоць і скончыла тэхнікум, носіць стракаты халат гаспадыні дома замест белага халата гаспадыні лабараторыі. Жонка, вядома, сказала б, што я, як заўсёды, спрашчаю, што справа не ў халатах, а ў тым, што яе «заядае быт», «жыццё праходзіць марна», хоць «у тэхнікуме ёй прадказвалі такую будучыню!»

Такім чынам, я ўдыхаў змешаны, складаны пах супу, рыбы і печыва, вытрымліваў порцыю жончынага смутку і спяшаўся пайсці па справах. Ад газавай пліты мне падбадзёрваючы падміргвала Варка — худзенькая, плоская жанчына ў кароткіх штоніках і сіняй кофточцы з закасанымі па-мужчынску рукавамі.

З-за кароткай стрыжкі і хуткіх, рэзкаватых рухаў яна выглядала гэтакім разбітым хлапчуком, які наचाпіў дзеля забавы фартух наверх штаноў.

І не верылася, гледзячы на яе круглы, хітравата-вясёлы твар у светлых, бэжавых радзімках і падборыстае, лёгкае цела, што яна маці траіх дзяцей і старэйшаму хлопцу — дванаццаці.

На партрэце, які вісеў у яе пакоі, яна выглядала старэй, сальдней і чамусьці больш сумнай.

Жыла Варка ў самым канцы калідора, і ў гэтым вуглавым пакоі заўсёды кіпелі, бурлілі пачуцці, штосьці ўзрывалася, грукала, гуло. Часам, выйшаўшы пакурыць, я бачыў, як падрапаня дзверы расчыняліся і маленькі ўскудлачаны Варчын муж, высоўваючы галаву ў калідор, крычаў:

— Варка! Ідзі набі Міцьку! Зноў тваё футра стрыг...
Мардасты, адкормлены Міцька высоўваўся дзесьці між яго ног і вішчэў пакрыўджана:

— Зачыні дзверы, а то Лёлька праветрыцца!
За іх спінамі бушавала нябачаная стыхія — як відаць, Пецька ўціхамірваў Лёльку.

— Гэй, арлы! Ціха там! — крычала Варка, высоўваючыся з кухні і пагражаючы скручаным у жгут ручніком.

Прытанцоўваючы ля пліты, яна ліхаманкава памешвала ў каструлях, прыкручвала агеньчык, штосьці хуценька замывала і зацірала, мармычучы скорагаворкай:

— Ладна-ладна (у яе выходзіла «лан-лан»), зараз чаго-небудзь выдумаем...

І потым бегла праз доўгі калідор, нахіліўшыся ўперад і сагнуўшы востранькія локці, як бягун на дыстанцыі. З яе прыходам стыхія за падрапанымі дзвярыма ўціхамірвалася.

Аднойчы мая жонка прачытала ў газеце, што пры вялікім заводзе адкрыта новая лабараторыя і патрэбны спецыялісты. Яна расхвэльвалася, уступіла сваю чаргу мыць бялізну ў агульным ванным пакоі Варцы і, даручыўшы наша малое суседцы, накіравалася па адрасу, спісанаму з газеты. Калі я прыйшоў дадому, жонка плакала, нават не зняўшы паліто, а Варка, выціраючы аб фартух распараныя мыццём рукі, слухала яе, нібы прытанцоўваючы па сваёй звычцы на месцы.

— І дзе толькі я ні плакала, — усхліпваючы, гаварыла жонка. — І ўрано, і ў гарэдраве, і ўсюды...

— Ну там, дапусцім, ты для справы плакала, а тут чаго? — пытала Варка.

— У мяне ж дыплом прападае, у мяне ўсё, усё жыццё прападае, калі я Сярожу не прыладжу... Такое месца, такая работа, і ад дому блізка, і ўсё... — Жонка зноў залілася ў тры ручаі. — Я паўгорада аб'явамі заклеіла, ды хіба няньку зараз знойдзеш? Гэта нейкае зачараванае кола... Я не вытрываю...

— Вытрывай! — засмяялася Варка. — Лан-лан, чаго-небудзь выдумаем...

Жонка мая паступіла на работу. Сярожку ўзяла да сябе Варка. Ён быў задаволены, хоць у першы ж вечар прыйшоў дадому ў сінях, таму што запусціў з «арламі» ракету, а яна «раптам сышла з арбіты».

Па нядзелях жонка старалася трымаць яго каля сябе, але ён ірваўся да Варчыных дзяцей, ныў і чапляўся:

— А чаму ў нас усё замыкаюць, а ў цёці Вары нічога не замыкаюць? А чаму ты мне дома падлогу мыць не даеш, а там — вазі, колькі хочаш?

— Як «вазі»? — усклікнула жонка. — Бруднай анучай? А ты мыў рукі? Пакажы... Божа, калі ж я аддам цябе ў дзіцячы садзік і перастану падкідаць чужым? Трэба будзе пагаварыць ў мясцёме...

КАЛГАСНАЯ

ВЁСКА

Генеральны план будаўніцтва цэнтральнай часткі калгаса імя Калініна. Чарцяжы на паперы. Пра што яны могуць раска- заць?

Вось вуліца, што ідзе ўлева

ад двухпавярховага каменнага дома праўлення калгаса. На вуліцы — каменныя дамы калгаснікаў. У кожным — тры-чатыры пакоі, на кухні газавыя пліты.

Гордая новай для яе незалежнасцю і дзелавітасцю, шчаслівая пераменаў і сваім лёсе, яна шаптала мне на чымі:

— Ты ведаеш, трэба неяк аддзякаваць Варцы... Грашыма няёмка, так? Трэба які-небудзь падарунак, што-небудзь арыгінальнае... Як ты думаеш? Вось я атрымаю зарплату...

І праўда, з першай жа зарплаты жонка, пабегавшы па магазінах, прывезла дадому цяжкі пакет, які мякка шамацеў, і, распрануўшыся, пабегла па Варку.

Мяне таксама паклікалі на аглядзіны. Я прыйшоў у той куток, дзе стаяла доўгае, вузкае люстэрка, і ўбачыў нешта невыносна бліскучае, што плаўна пагойдвалася перад маімі аслепленымі вачыма.

Гэта быў цудоўны, здаецца, індыйскі шаль, куплены жонкай па шчаслівай выпадковасці ў нейкай «камісіёнцы», і Варка ў захапленні то так, то гэтак накідвала яго на вострыя, прамыя плечыкі і ніяк-ніяк не магла адарвацца ад люстэрка.

Разгарачаны, па-хлалечы дзёрзкі твар яе з рыжаватымі хвалістымі пасмачкамі на лбе здаваўся зусім маладым, сінія вочы ззялі. Пакрытая ад плячэй да каленяў бліскучым палотнішчам, яна выглядала стройным рыцарам у кальчуге, і я ўпершыню падумаў: «Ды яна ж прыгажуня... Проста прыгажуня!»

Яна злавала мой позірк, павольна, неахвотна зняла з плячэй шаль і беражліва, свяшчэнназдзейнічаючы, склала ў дзве, потым у чатыры столкі і, нарэшце, схавала ў ружовы пакет.

— Зроду такога хараства не насіла, — сказала Варка. — Я ўжо яму месца знайду... Я ўжо яго сваім арлам — ні-ні... Дыхнуць на яго не дам, урвісам... Зберагу...

Яна патрымала пакет на руках, як дзіця, пацалавала задаволеную жонку і пабегла ў свой вуглавы пакой, сагнуўшы локці і нахіліўшыся ўперад, як бягун на дыстанцыі.

Потым, праз некалькі месяцаў, Сярожу аддалі ў заводскі дзіцячы сад, жонку і сапраўды, як яна марыла, зрабілі гаспадыняй лабараторыі.

Яна цяпер і трымалася па-іншаму, з нейкай новай, стрыманай годнасцю, і ў голасе ў яе з'явіліся незнаёмыя, нізкія, ракоцучыя ноткі.

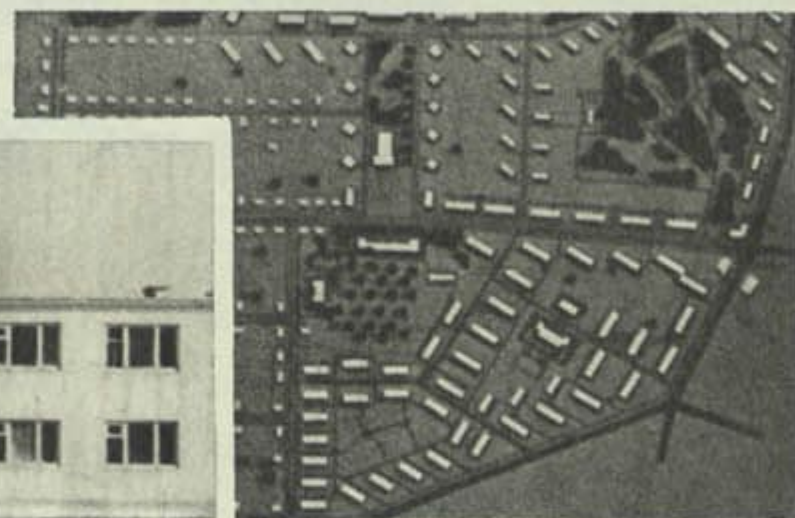
...Абедаў я выключна ў горадзе.

Неяк падвечар, у суботу, вяртаючыся з жонкай з кіно, мы наткнуліся ў пад'ездзе на Ніну Савіцкую — маладзенькую суседку з пятай кватэры. Абцасікі яе ганарыста праляскалі міма нас. У паўзмроку нас абдаў сярэбраным ззяннем той самы цудоўны шаль, падараны Варцы, надзеты наверх цёмнага моднага паліто з дзіўным, нібы ўпаўшым ніжэй таліі поясам. Жон-

Будуецца цудоўны калгасны дом культуры. Справа ад яго на плане вы бачыце пяць квадрацінаў. Гэта ўжо амаль гатовыя двухпавярховыя каменныя дамы. У кожным доме чатыры кватэры. Распланаваны яны так: на першым паверсе кухня, у кухні газавая пліта, водаправод. Праз калідор ванна і санвузел. Далей пакой, у ім лесвіца на другі паверх. Тут тры пакоі. Усе дамы маюць паравое ацяпленне ад цэнтральнай кацельні, якая будзе працаваць на прыродным газе Дашава—Мінск. Але гэта толькі пачатак, праз некалькі гадоў тут вырасце новая калгасная вёска з парнамі, стадыёнам, бальніцай, дзіцячымі садамі, добраўпарадкаванымі вуліцамі.

Фотанарыс П. Нікіціна.

Нясвіжскі раён.

ка доўга з абурэннем глядзела ёй услед, а пры сустрэчы з Варкай, холадна павітаўшыся з ёй, спытала:

— Што ж, перастаў падабацца вам наш падарунак, Варвара? Разгубіўшыся ад гэтай непрывычнай «Варвары» і ад гэтага «вы», Варка затанцавала на месцы і збянтэжана прызналася:

— Ну, дала, дала панасіць... Што ж, ёй трэба, у яе спатканне.

— Дык жа яна падраць можа...

— А можа, і не падзярэ, — лёгка сказала Варка. — Чаго там...

Прыжмурыўшыся і павольна паківаўшы галавой, жонка сказала сваім новым, ракочучым голасам:

— Ах, Варка, Варка... Калі ж ты навучышся жыць?

Варка ўскінула лахматую, коратка стрыжаную галаву і ўсміхнулася:

— А нам і так ладна...

Летам Варка адвезла сваіх «арлоў» за Кіеў, кудысьці да старога рэчышча Дняпра. Там яна і загінула. Пайшла раніцай па ваду да ракі са старэйшым хлопцам Пецькам і ўбачыла дзяўчо, якое бегала ўздоўж берага і плакава крычала:

— Кольк-я-я... Кольк-я-я...

З сярэдзіны ракі даносіліся слабыя ўсплёскі і глухія крыкі аб ратунку.

Кінуўшы вёдры, Варка крыкнула дзяўчаняці:

— Ладна крычаць, чаго-небудзь выдумаем...

Кінулася ў ваду — і загінула: у вір трапіла або яму якую — не ведаю дакладна. Я і пра смерць яе даведаўся выпадкова, ад былога суседа. Былога таму, што мы атрымалі асобную кватэру і выехалі.

Пасля смерці Варкі раптам з'явіўся аднекуль з поўначы высокі, смуглявы, цыганаваты мужчына — ён басам галасіў над яе труной.

І тут адкрылася дзіўная рэч. «Арлы» былі дзецьмі зусім не дваццацітрохгадовай Варкі, а яе старэйшай сястры, якая рана памёрла ад цяжкай хваробы. Яе партрэт я і бачыў у Варчыным пакоі...

Жонка, даведаўшыся пра Варчыну смерць, расхвлявалася, заплакала, успомніла, як дарыла ёй шаль і як Варка не ўмела жыць.

Мы цвёрда вырашылі як-небудзь сабрацца і паехаць да «арлоў» — праведаць, падтрымаць і наогул... Але работа, праклятая цяжкая... Потым хварэў Сярожка. Потым трэба было тэрмінова браць адпачынак, таму што жонка дастала пучэйкі ў дом адпачынку.

Але я не забыў Варку. Не-не і ўспамінаў я яе прытанцоў-

ваючую паходку, рэзкі смех, вуглаватыя рухі ля пліты, яе сінія прастадушна-шчаслівыя вочы пад серабрыстым, цяжкім шалем. Шкадаваў я і двойчы асірацелых «арлоў».

— Як шкада! — гаварыла жонка, глыбока ўздыхаючы. — Як ўсё-такі шкада, што Варвара пратапталася па гаспадарцы, растрэчвала сябе на дробязі... Вось загінула — і які пакінула след? Дзе? Крыўдна...

І ўсё ж праз некалькі гадоў мне давялося сустрэцца з «арламі», правільней, з адным з іх.

Гэта здарылася так. Адправіўшыся па справах нашай будоўлі ў вобласць, я вырашыў з неразумнага піжонства сам весці машыну — стары, расхлябаны «бобік». І, вядома, неўзабаве безнадзейна «сеў» на размытай асеннімі дажджамі дарозе. Гразь у нашых месцах чэпкая, лютая: варта машыне трапіць у бяду, і гразь з нейкай вядзьмарскай, балотнай радасцю ўцягвае ў сябе колы, абвалаквае іх, выключаючы рух, трыумфуючы над ім.

Вядома, шафёры добра ведаюць гэтыя мілыя дарожныя асаблівасці. Ні адна машына не спынілася на мае адчайныя заклікі. Нікому не хацелася звязвацца з клопатнай, бруднай справай ды яшчэ пад халодным частым кастрычніцкім дажджом.

Я ляснуў дзверцамі са злосцю і адчаем, плюхнуўся ў кабінку і пачаў гучна праклінаць дарогу і няўдзячны род людскі. І раптам я ўбачыў, што заляпаная гразёю палутарка, успеніўшы і ўзбоўтаўшы вялізную, з добрае балотца, лужыну, спынілася побач.

«Курава, нябось, сволач, клянчыць будзе, — падумаў я са злараднасцю. — Вось і спыніўся... Як жа, дам я табе... Дулю з'ясі!»

З кабіны палутаркі вылез маладзенькі хлапчук у тоўстай ватнай куртцы, моўчкі абышоў машыну, пастукаў абцасам па рызіне.

— Ну, лан-лан, чаго-небудзь выдумаем, — сказаў ён. — Трос у мяне ёсць...

У мяне ёкнула сэрца. Я хутка выскачыў з кабіны, узяў яго за ватны локаць і павярнуў да сябе тварам.

— Пецька?

Сінія-сінія Варчыны вочы са здзіўленнем глядзелі на мяне з-пад рыжаватых броваў.

Ён не памятаў мяне. Зусім не памятаў.

(Пераклад з рускай мовы).

«Вогненны азімут» — такая назва рамана беларускага пісьменніка Алесь Асіпенкі. Твор гэты аб мужнасці савецкіх людзей, аб іх барацьбе з акупантамі. Поўнаасцю рамана будзе друкавацца ў часопісе «Маладосць».

Ніжэй мы змяшчаем урывак з першай часткі рамана.

ВОГНЕННЫ АЗІМУТ

Алесь АСІПЕНКА

Мал. Ю. Пучынскага

Праходзячы паўз вёску, Галай убачыў, як ля канцавой хаты мільгануў цень. Сярок месяца вісеў нізка над ліпавай алеяй і амаль не сяціў. Галай залёг у канаве, назіраў, ці не мільгане яшчэ падазроны цень. Сапраўды, ён мільгануў, але на гэты раз — Галай добра разгледзеў — цень быў ад хмаркі. «Палахлівы стаў», — узлаваўся Галай. — Хутка куста па-лохацца буду».

Ён далёка абышоў хату Прусава. Паблукаў між кар'ераў торфазавода і толькі пасля гэтага спыніўся ў кустах, што раслі непаладзёк ад маленькай хаткі. Дзверы ў сенцы адчынены насцеж.

Галай увайшоў у сені, у цемрачы знайшоў клямку, пацягнуў на сябе. Дзверы адчыніліся. Жылым, спёртым духам уда-рыла ў твар.

— Хто там?

— Свае.

Старая Тэклія злезла з печы. Пры-глядалася да Галай. Мутнае святло, што цадзілася праз адзінае акенца, мала па-мала Тэклію.

— Я да Веры Гаўрылаўны.

Старая доўга не адгуклася.

— Няма яе, у адступленне пайшла.

— Калі?

— З усімі разам.

— Вы, цётка, мяне не бойцеся, — Га-лай зразумеў, што Тэклія асцерагаецца незнаёмага чалавека. — Галай я. Піль-ная справа да вашай дачкі.

— Цімох Парфенавіч, не прызнала я вас. Вочы ўжо не тыя.

— Проста цёмна яшчэ, — усміхнуўся Галай.

— Няма Верачкі. Баіцца Верачка нача-ваць дома. Да цёткі пайшла. Сёння пад-вечар прыйдзе.

Галай сеў ля стала, паклаў галаву на рукі. Жоўтыя, малінавыя кругі, як пятакі, паплылі ў вачах. Няцярпна хацелася спаць.

— Немцы ў вёсцы бываюць?

— Ноччу няма, а днём часам прыяз-джаюць. У трох вярстах ад нас гарнізон іхні. Адтуль налятаюць. Але дрэннага па-куль не рабілі. Як набяруць, курэй на-страляюць або парасё ў каго зарэжуць і назад. Свае затое муцяць. Можна по-мніце Архіпа Сысоя? Ды дзе вам помніць. Дык гэты пры ўсім народзе выхваляўся: «Я, — кажа, — з камуністаў шкуру буду жыўцом драць». Усё за тое, што некалі яго пасадзілі, калі дзвюх цялічак зарэ-заў.

Словы даходзілі да Галай нібы праз ватную сцяну. Глухія, амаль незразуме-лыя. Адно ўрэзалася ў памяць. Немцы ў вёсцы бываюць наездом. Калі пайсці, за-ну ў дарозе. А тут свае. Верына маці папярэдзіць.

— Хацеў я дачку вашу пабачыць.

— Тады пачакайце да вечара. Яна аба-вязкова зойдзе. Усё некага чакае. Па ва-чах бачу, а спытаць баюся. Сварыцца, што нос соваю ў яе дзялы.

— То яна мяне чакала.

— Калі вас, то і не адпущу з хаты.

Калі ўзнае, што вы былі, яшчэ горш сва-рыцца будзе.

Як апошняя іскра разважнасці, пая-вілася думка: можа лепш пайсці да цёт-кі, у якой жыве Вера? Але, зірнуўшы на акно, зразумеў: позна.

— Мне на вочы немцам трапляць не дужа хочацца, — асцярожна сказаў Галай.

— На што ім трапляць. Схаваю вас, Ці-мох Парфенавіч. Ды і не заходзяць яны сюды. Адна кароўка засталася ды кот. Вот і ўся гаспадарка.

У хаце святлела. Праз акно памалу ўпаўзала раница. Тэклія вывела Галай на агарод. Там, пад кустом парэчак, быў лаз.

— Гэта ж думала, што фронт будзе. Упрасіла Самароса акупчык мне выка-паць. Дзякуй яму, не адмовіў. Можна спакойна спаць. Як паявіцца Вера, па-клічу.

Прачнуўся Галай, разбуджаны страш-ным сном. Здаецца, крычаў нават. У ям-цы душна. Пахне палыном і рутай. А на-вокал цішыня. Выпаўз наверх, азірнуўся. Тэклія поле грады. Прыгінаючыся ля кустоў, падышоў бліжэй, запытаўся:

— Ціха ў вёсцы?

— Як быццам ціха. Можна паабедзеце. Я прынясу сюды.

Турбаваць старую было няёмка.

— Пойдзем у хату. Мы цяпер, маці, ямо ў запас. Так што паабедзеце не паш-кодзіць.

Тэклія пачала завіхацца ля печы. На-ліла ў міску крупені, нарэзала хлеба.

— Еш на здароўе.

— Дзякую, цётка. Ды і вы садзіцеся. Талакой і за сталом весялей.

— Я пасля...

Галай зачэрпнуў лыжку, апёкся гара-чай, як кіпень, крупеняй.

— Ну і крэпка ў вас крупеня.

— Смалюкамі ў печы паліла.

Падзьмухаючы ў лыжку, Галай сёрбаў крупеню, пацёў. Было душна. Ён не па-чуў асцярожных крокаў за сцяной, не ба-чыў, як у акне прамільгнула і знікла по-стаць нямецкага афіцэра. Тэклія, зане-пакоіўшыся, выглянула ў сенцы, спалоха-на адхіснулася, хацела крычаць, ды не паспела.

Афіцэр ускочыў у хату, запытаўся:

— Хто ёсць такі?

Галай спакойна паклаў лыжку на стол. Ні страху, ні разгубленасці не адчуваў, была толькі нечалавечая напружанасць кожнага мускула. «Наган у правай кішэ-ні», — успомніў ён.

— Дакумент!

— Якія ж цяпер дакументы, гаспадзін афіцэр. Пашпарт хіба.

Пашпарт на імя Нікалаева ляжаў у на-груднай кішэні. Спакойна, не ўзімаю-чыся, дастаў пашпарт. Афіцэр нават не глянуў у яго. Салдаты ўвазі Тэклію. Афіцэр адчапіўся ад Галай, падступіў да старой.

— Дзе дачка?

— У адступленне пайшла.

Афіцэр Галаеўскім пашпартам выцяў Тэклію па твары.

— Хлусіш. Учора была тут.

«Выдалі», — распачліва падумаў Галай. Пастараўся прыйсці на вырчку Тэклію.

— Гаспадзін афіцэр, яна праўду кажа.

— А ты хто будзеш? Адкуль ведаеш?

— Радня я іх, пляменнік.

— Бальшавік? Афіцэр?

— Што вы? — крыва ўсміхнуўся Галай, намацаваючы ў кішэні рукаўку нагана. «Калі выстраліць па афіцэру, астатнія ўцякуць», — думкі былі, як смерч. Салда-ты хадзілі па хаце, заглядалі пад ложка, пад печ, адчынілі шафу, пачалі выкідаць Верыны кофты, спадніцы.

— Ваша дачка — бандыт, камуніст. Ка-жыце, дзе яна?

Старая перахрысцілася.

— Крыж святы, не ведаю.

— Ах так! Ганс...

— Яволь!

Ганс падскочыў да Тэклію, падкава-ным, цяжкім ботам ударыў яе ў пахвіну. Старая, разавіўшы рот, асунулася на падлогу, скурчылася. Ганс падхапіў яе за валасы, паставіў на ногі, наводмаш зноў ударыў па твары. Тоненькая стужка крыў выпайзла з куточка рота, пацякла па падбородку.

— Што ж вы робіце? Не вінаватая яна.

Другі салдат ударыў яго ў грудзі пры-кладам. Хапаючыся за сцяну растапыра-нымі рукамі, Галай адляцеў на покут. Падаючы, ліхаманкава засунуў руку ў кі-шэню. Учапіўся мёртвай хваткай за ру-каўтку. Наган засеў у глыбокай кішэні. Галай ірвануў яго, вывернуў кішэню, і не

цэлячыся, выстраліў. Яшчэ адзін удар паклаў Галай пад стол.

На яго вылілі цэбар вады. Галай рас-плюшчыў вочы. У галаве гуло, а перад вачыма плылі зялёныя з чырвоным акай-маваннем кругі. Як праз прызму, Галай бачыў знявечаныя грывасай жаху твары гітлераўцаў ды чуў чужую, як сабачы брэх, мову.

«Ці папаў хоць у каго?» — думка сліз-ганула краем, не выклікала ніякіх пера-жыванняў.

— Цяпер пагутарым, — паабяцаў хтось-ці.

«Трэба маўчаць. Няхай б'юць», — да болю закусіў Галай губу.

— Хто ты? Прозвішча, імя.

— Грамадзянін Савецкага Саюза.

— Мне падабаецца твая вытрымка.

Але страляць ты не ўмееш. Дык хто ты?

— Я ўжо сказаў і больш нічога не ска-жу. Хоць рэжце.

— Навошта. Назаві нам сваіх хаўрусні-каў і мы цябе адпусцім. Мы паважаем смельчых.

Кругі перад вачыма зніклі. Афіцэр стаяў насупраць. Два салдаты падтрым-лівалі пад пахі Галай. Яшчэ два стаялі абалал Тэклію. «Мнагавата іх, не ўця-чы», — заклочыў Галай і ўжо з гэтай мі-нуты думаў над тым, як бы памерці да-стойна. Ён маўчаў, сцяўшы зубы, час ад часу кідаючы на афіцэра поўныя няна-вісі позіркі.

— Хто яшчэ з табою? Прусава? Дзе яна?

Галай маўчаў. Ганс разбіў яму твар, насадзіў сінякоў, потым, выхапіўшы бі-зун, доўга паласаваў спіну. «Толькі не за-крычаць, толькі маўчаць. На злосць. Маў-чаць», — думаў Галай. Вуснаў не размы-каў, баяўся: адкрые і закрычыць.

— Хопіць. З яго ні чорта не выцягнеш.

Галай адпачываў, абaperшыся аб сця-ну. Хацелася піць. «Перацярплю. Адпра-ваць у турму, там і нап'юся. Галоўнае тут вытрымаць».

— Устаць. Шагам марш, — скаманда-ваў афіцэр.

Галай ледзьве падняўся. Ішоў, як ма-лое, на першым годзе, дзіця. Вяло, хіста-ла ў бакі.

«Яшчэ не ўсё. Яшчэ пазмагаемся», — суцяшаў ён сябе.

На двары ён аслеп ад сонца, прыпыніў-ся. Яго штурхнулі ў спіну. «Куды яны вядуць нас?» Стараўся запомніць сцеж-ку, лазовыя кусты...

Іх пасадзілі на ганку былога сельсаве-цкага будынка. Адрозу ж роем наляцелі мухі, ліплі на твар, надакучліва звінелі над галавой. Тэклія сядзела згорбіўшы-ся, шаптала малітва.

— Не трэба, цётка, бог нам цяпер не паможа.

Яна глянула на яго з нямым дакорам, старэчыя патрэсканыя вусны заварушы-ліся яшчэ хутчэй.

Да сельсавета зганялі людзей. «Няўжо з-за нас усіх расстраляюць», — скалануўся Галай. — Не дапушчу. Не дапушчу».

Ён ледзьве не крыкнуў ад роспачы. Людзі спыняліся вадаль, спалохана пе-рашэптваліся. Галай глядзеў у натоўп, ла-віў баязлівыя позіркы. Людзі хавалі вочы, быццам былі вінаваты ў тым, што іх зла-вілі. Афіцэр доўга не выходзіў з сельса-вета, дзе цяпер размяшчалася ўправа. А народ усё зганялі і зганялі. Галасілі ба-бы, нягучна, але так жаласна, што ў Галай варушыліся пад кепкай валасы.

Афіцэр выйшаў у суправаджэнні ці-вільнага, як відаць, мясцовага чалавека,

і яшчэ нейкіх двух чыноў з белымі па-вязкамі на рукавах.

— Загадайце маўчаць, — пастукваючы бізунам па халяве, гаркнуў афіцэр.

Мясцовыя памахаў у паветры рукой.

— Грамадзяне, нямецкі пан афіцэр га-варыць хоча. Прашу цішыню.

Людзі змоўклі адрозу. Усхліпнула ў апошні раз нейкая жанчына, і гэты над-рыўны ўсхліп так і павіс у напружанай, злавеснай цішыні.

— Мы ёсць гуманны армія, — навароч-ваючы на нямецкі лад, пачаў афіцэр, але пасля вымаўляў кожнае слова правіль-на. — Мы не ваюем супраць вас. Мы су-праць бальшавікоў і камуністаў. Вось гэ-тыя бандыты стралялі ў нашых салдат. Хто ведае гэтага чалавека? Ён ваш?

— Не-е-е, — пранеслася над натоўпам.

— Гэта добра. Хто ж ён? Вы павінны яго ведаць.

Маўчанне было невыносна доўгае і на-пружанае. «Якія людзі! Знаюць жа мяне, знаюць, а маўчаць», — радаваўся Галай.

— Харашо. Не хочаце гаварыць! — у афіцэра задрыжаў, наліўся свінцом го-лас. — Паставіць кулямёты.

Салдаты навалі на натоўп два тупары-лыя, рашотчатыя кулямёты. Рулі слепа пашукалі натоўп, замерлі. Нехта закры-чаў, забіўся ў прыпадку. Ля яго рассту-

піліся, але ніхто не стаў падыхаць чала-века.

— Я лічу да трох. Пасля мы страля-ем, — выгукнуў афіцэр і ўзняў бізун над галавой. Натоўп калыхнуўся, зашумеў.

— Маўчаць. Раз, — і зноў настала на-пружанае цішыня.

І раптам яна трэснула ад дзікага, істэ-рычнага крыку.

— А-а-а-й, людцы, Галай гэта.

Натоўп качнуўся, як ад ветру, замёр. Стары, барадаты дзед выйшаў на крок з натоўпу, доўга прыглядаўся да Галай.

— Ваша бларагоддзе, пан афіцэр, цяж-ка пазнаць, хто гэта. Твар разбіты. Тут роднага сына не пазнаеш. Можна і стар-шыня нашага раёна, а можа і не.

Афіцэр сарваўся, падбег да Галай.

— Ты і ёсць Галай?

— Так, Галай, а далей што?

— Устаць!

— Можна і ўстаць,— Галай прыўзняўся, абвёў натоўп вачыма, крыкнуў: — Таварышы, Савецкая Армія б'е немцаў. Не верце фашыстам.

Яго збілі з ног, а людзей разагналі.

Расстралялі іх з Тэклісю на пустыры за сельсавецкім хлевам. Грузнае, цяжкае Галаеўскае цела спіхнулі ў старую сіласную яму. Тэклісю пакінулі на пустыры. Падвечар жанкі пахавалі яе на могілках.

Апошні раз Вера Гаўрылаўна плакала год пятнаццаць назад. То былі лёгкія дзіцячыя слёзы, якія высохлі адразу, не пакінуўшы аб сабе трывалага ўспаміну. Была толькі прыкрасць, калі ўспамінала сваю даўнюю слабасць — навошта было паказваць слёзы злему, вечна крыкліваму карчмару. Цяпер Вера плакала не саромеючыся слёз. Старая, рабаватая цётка Макрэна, бацькава сястра, суцяшала, як умела, угаворвала змірыцца. Вера нічога не чула. Ляжала ніцма на падушцы, калацілася ад плачу. Жывы, вясёлы, разважлівы Галай стаяў у яе перад вачыма. Было цяжка паверыць, што ён мёртвы, што ніколі ўжо яна не пачуе яго голас.

На другі дзень Вера ўгаварыла цётку схадзіць у Жыжана, высветліць, як загінуў Галай. Тая неахвотна сабралася, пайшла. Вера чакала яе, нецярпліва ходзячы па старой, з падгнілымі маснічынамі хаце. Слёз ужо не было, толькі калючы боль сціскаў грудзі.

Цётка прыйшла ў абед, калі вясковыя пастухі гналі кароў на полудзень. Села. Выцірала ражком хусткі сухія вочы. Расказвала, дзе і як пахавалі Верыну маці.

— А дзе Галай? — нецярпліва спытала Вера.

— Ляжыць у яме і нікога не падпускаюць да яго. Часавыя стаяць, сама бачыла.

— Хто іх выдаў? — памаўчаўшы, запытала Вера.

— Каб жа хто ведаў. Толькі, плямутка мая, без Сысоі не абышлося. Усе так гавораць.

Вера моўчкі пачала сабірацца. Цётцы ні слова, хоць тая і пыталася, куды пойдзе пляменніца. Ужо на парозе, пазіраючы кудысьці ў кут, поўны старых абразоў, сказала:

— Вы, цётка, крыж на матчыну магілку пастаўце, каб можна было пасля вайны знайсці. Потым я на ёй помнік збудую.

Яна выйшла на двор. Маленькая, раскіданая па шляху вёска ляніва драмала ў яркіх промнях нізкага на захадзе сонца. Касыя, доўгія цені клаліся праз увесь поплаў і недзе хаваліся за лысым курганом.

З двара па агародах Вера выйшла на бульбянае поле. Ішла пратаптанай у баране сцэжкай, згарала ад нецярплівай помсты.

Неўзабаве за лесам схавалася сонца. Пачало змяркацца. Нізка над гарызонтам сіняватым яркім ліхтарыкам успыхнула зорка. Вера намацала ў кішэні браўнінг.

Усё ўяўлялася проста і звычайна. Яна ўвойдзе ў хату, возьме на прыцэл ненавіснага Сысоі, як малітаву, прачытае прыгавор: «Імем Саюза Савецкіх Сацыялі-

стычных Рэспублік за здраду і смерць нашых людзей мне дано права расстраляць цябе, фашысцкі прыхвасцень, былы кулак і шкоднік Архіп Лявонавіч Сысой».

Да Жыжана было вёрст пяць. Недзе на паўдарозе зрабілася цёмна, хоць выкалівока. Вера ішла напасткі незнаёмай, ніколі не ходжанай сцэжкай. Але яна не баялася заблудзіцца: здаецца, з завязанымі вачыма знайшла б Жыжана, а ў ім крайнюю хату з вялікім палісаднікам.

На шашы яна спынілася, доўга слухала звонкую цішыню. Нават у цемры ночы ёй усё было тут знаёма. Справа, ведала яна, — глыбокі пясчаны кар'ер, з якога бралі пясок, калі вялі гэтую шашу. За ім, на гары, стары маяк. Унізе — балота, торфазавод, а крыху ўлева стаяла яе хата. Хаты цяпер няма. Але парэчкі, мабыць, засталіся, а пад імі акуп, сховішча. Ці не там знайшлі Галай? Тады выдаў не Сысой, а нехта іншы, той, хто ведаў пра гэты акупчык. І ўсё роўна без Сысоі не абышлося.

Яна пачала глядзець у тым кірунку,

Ніна ТАРАС

Цішыня

Такой цішыні,
Здаецца, яшчэ не было,—
Над шпілямі вежаў
Застылі ў блакіце аблогі,
І Свіслач,
Жадаючы
Несці на хвалях цяпло,
Пяшчотнаму сонцу
Свае падстаўляе шчокі.

У скверы зялёным
На лаўцы бабуля прысела —
Аднекуль
Даносіцца
Лёгкай музыка Штрауса,—
А побач
На сцэжцы,
Квадраты накрэслішы мелям,
Гуляе унучка
З сваімі сяброўкамі ў «класы».

За воблакам дзесь
Самалёт пасажырскі туркоча,
Звоняць-трызвоняць,—
Імчацца да ўскраін трамваі...
А вось
Піянеры —
Напэўна, з паходу — крочаць...
Няхай будзе сонца!..
Бабуля слязы не стрымае.

І сонца смяецца...
А горад п'е нязменна —
У новым квартале
Дом новы расце ўсё вышай,
І дзесьці далёка
Гудзе заводская сірэна,—
Адкуль жа ўзялася
На свеце такая ціша?

дзе Сысоева хата. Відаць былі толькі дзве бярозы ля пуні. Хата хавалася ў чорных нізкіх прысадах.

За шашой поле збягала ўніз да Марачкінага ручая. На полі пасеяны ячмень. Вера пачала абыходзіць яго, шукаючы ўзмежак. Недзе ў вёсцы забрахалі сабакі, здаецца ў Кузьмовых. Яна спынілася, адчула, як б'ецца сэрца і ўзлавалася на сябе — трэба быць спакойнай.

Ручай перайшла па хліпкай кладцы, пастаяла ў кустах, пазіраючы на Сысоеву хату. Вакол панавала цішыня. Нават сабакі перасталі брахаць.

Вера выняла браўнінг, моцна заціснула ў кулаку, пайшла, крадучыся, стараючыся як мага хутчэй дайсці да густых кустоў бэзу.

У палісадніку яна перавяла дух і ўжо спакойна азірнулася. Два акны выходзілі сюды, на шашу. Між імі ганак з точанымі слупкамі, на якіх трымаецца лёгкі, дашчаны навес. На ганак вядуць пяць ступенек. Толькі б не былі зачынены дзверы. Справа, як толькі зойдзеш у хату, ложка. На ім заўсёды спіць Архіп з жонкай. «Трэба страляць адразу», — думае Вера.

Яна падумаецца на ганак. Прыступкі рыпцяць, аж коле ў сэрца. Але ў хаце ціха. Вера асцярожна ўзялася за ручку, пацягнула. Дзверы закладзены знутры. «Дурная, трэба было браць гранаты. Усё гняздо іх пад карань».

Некалькі секунд яна стаіць нерашучая, разгубленая. У галаву лезуць бязглуздыя думкі. Да слёз крыўдна, што Сысой як у крэпасці. Голымі рукамі яго не возьмеш. Маленькі браўнінг здаецца цяпер непатрэбнай цацкай.

Памалу Вера спускаецца з ганку. Зноў абрыдла рыпцяць прыступкі.

— Хто там? — чуе яна Архіпаў голас і, не зважаючы ні на што, кідаецца ў кусты бэзу, прыслухоўваецца, але, апрача гучнага біцця сэрца, нічога не чуваць.

Доўга цягнецца час. Потым чуваць, як бразгае засаў, як рыпцяць дзверы. Архіп выходзіць на ганак — Веры добра відаць яго белая ў бялізне постаць.

— Архіп, асцярожней ты, — далятае з хаты жончын голас.

Вера падумае браўнінг, цэліцца. Але нічога не відаць, цёмна.

— Здалося табе, — кажа Сысой. — Вечна табе здаецца. Ціха.

«Ціха, табе ціха. Во, табі!»

Вера цісне на курок. Суха гучыць стрэл, і па ўсёй вёсцы коціцца рэха. Абурана брэшуць сабакі.

Вера страляе яшчэ раз, яшчэ. Нехта крычыць. А белая постаць прадаўжае стаяць. Вера зноў націскае курок. Стрэл. Трэба ўцякаць. Але Архіп усё яшчэ стаіць на тым жа месцы.

Над сельсаветам успыхае белым полымем ракета. Вера заплюшчвае ад непрывычнай віднаты вочы, а калі адкрывае іх, бачыць, што Архіп ляжыць, скаціўшыся ўніз па прыступках. Калі ж яна яго забіла? Ён жа толькі што стаяў ля дзвярэй. Няўжо яна страляла ў прывід?

Вера выходзіць на агарод, хаваючыся пад яблынямі, спакойна адыходзіць. А над сельсаветам успыхаюць ракеты.

Вяселле ў Врэбавічах

Мы едзем на вяселле. Вяселле на Слонімшчыне ў калгасе «Слава працы». Замуж ідзе гераіня нашага нарыса Ядзя Леашкевіч, цялятніца.

Вязем падарункі, вязем Ядзін партрэт, што быў на вокладцы часопіса, вязем нашы шчырыя пажаданні.

Светлай стужкай уецца асфальт шасэ. Паабапал — асенняе золата дрэў, з яснага неба шчодро аддае сваё апошняе ласкавае цяпло сонца.

Ева Адамаўна.

Успамінаю сустрэчу з Ядзяй летам на сесіі Вярхоўнага Савета БССР. З якой цеплынёй, з якой любасцю гаварыла яна пра сваю працу, пра калгасных дзяўчат! І разумею, чаму яе, такую маладую, калгаснікі выбралі сваім дэпутатам: за шчырую працу, за чысціню светлай душы.

Тады ў Мінску Ядзя папрасіла паказаць ёй магазін.

— Хачу белую капронавую сукенку купіць.

— Замуж выходзіш?

— Не, што вы! Так проста, падабаецца...

І тады яна не купіла тую белую сукенку, пасаромелася. А цяпер вось запрапіла на вяселле...

З раніцы ля Ядзінай хаты круцяцца малыя. Таўкуцца ля дзвярэй, заглядаюць у вокны. А адтуль ірвецца музыка — іграе калгасны аркестр.

З хаты вынесена ўсё. Толькі на сценах у рамках і пад шклом вісяць Ганаровыя граматы. І калі яна паспела іх столькі атрымаць! Ля сцен — сталы. На куце сядзяць маладыя — шчаслівая Ядзя ў вянку і ўрачысты малады — трактарыст Дзіма Чудзілоўскі. Цяпер яны абое Чудзілоўскія.

А навокал госці, сябры. Дзянісік Рыгор Міхайлавіч. За плячыма яго сямідзесяці год жыцця, якому можна пазайздросціць: гвардзейцам сустракаў Леніна на Фінляндскім вакзале, удзельнічаў у рэвалюцыі, змагаўся за Савецкую ўладу. З партызанскім аўтаматам у руках бараніў яе ў гады Айчыннай вайны. Заслужаны калгаснік рэспублікі. Яго імем названы новы калгасны пасёлак — «Дзянісава».

Ён віншуе Ядзю.

— Я ведаў Ядзінага бацьку, — гаворыць Дзянісік. — Гэта быў рэлігійны чалавек. Ён верыў у бога і ўсё чакаў ад яго ласкі. І так, не дачакаўшыся, памёр... Калі б ён мог устаць і прыйсці на вяселле дачкі, што вырасла без яго, ой, як бы ён здзівіўся! Я тут бачу гасцей з Адэсы, з Саратава, з Мінска, нават з Якуціі. Вось якая нашай Ядзі пашана! Не бог прынёс ёй шчасце, а яе працавітыя рукі...

Побач са старым Дзянісікам прыгажуня Вера. Якая дзяўчына! Пасекай загадвае. Старшыня нам сказаў па сакрэту:

— У мяне з Верай умова ёсць. Пасаджу яе на машыну, тыдзень буду па брыгадах вазіць, пакуль не пакажа мне пальцам на хлопца. Дзе б ні працаваў — ёй у памочнікі пойдзе. Пойдзе! — запэўняе ён.

На другім канцы стала — ажыўленая гаворка, смех. Ну, вядома, там сядзіць вострая на язычок Ева Адамаўна са сваім Адамам. Адам і Ева — зусім як па бібліі... Толькі тут яны — роданачальнікі калгаса. І гадоў пяцьдзесят ужо неразлучныя. У калгас першыя ўступілі. І цяпер на працы не апошнія. Пенсіянеры, а дома сядзець не хочуць, на людзях веселяцца.

— Летась мне такую люстру за цялятак падарылі — ні ў каго такой няма. У цябе ж, Хрысця, няма такой?

— Не, няма, — смеецца дваццацігадовая цялятніца Хрысця і раптам зацягвае:

Прыйшоў на вяселле

Наш сваток,

Павязаўшы крыжам ручнічок...

Гоман сціхае. Усе слухаюць Хрысцю. А голас у яе чысты. Льецца лёгка. І твар адразу зрабіўся такі, што вачэй не адвесці. Эх, Хрысця! Хораша ты спяваеш!

Хрысця і Вера.

Калі песня скончылася, стары Дзянісік нахіліўся праз стол і кажа ціха:

— Думаецца, чаму ў нас такія добрыя дзяўчаты? Старшыня харошы.

— Старшыня?!

— Старшыня! Яны ж дзесяцігодкі паканчалі. Калі б у калгасе было дрэнна — паўцякалі б. А ў нас — паглядзіце, які кветнік. Адна другой лепш.

І сапраўды — дзяўчаты як на падбор. Праўда, і хлопцы вартыя дзяўчат.

А з якім бацькоўскім клопатам глядзіць на іх старшыня Павел Фёдаравіч Сарадоеў. І сядзіць ён ля нявесты на месцы бацькі і так хараша, сардэчна гаворыць. Так можа гаворыць толькі чалавек ад чыстага сэрца.

— А ведаеце, — зноў пачынае Дзянісік, — які мы дом адпачынку для калгаснікаў будзем?

Мы ведаем, нават былі там, падымаліся на рыштаванні. Але хочацца паслухаць Дзянісіка.

— Пакой на дваіх з балконам! Гэта вам што? А стадыён — такіх і ў горадзе, мабыць, няма... А якое хараство вакол! Будзе ж яшчэ лепш. Па нашай Шчыры пройдзе канал. Ля дома адпачынку будзе порт. Параходы паўз вокны пойдучы. Вось вам! А ў нас калі такое было? Я ж стары, я ж усё помню.

...Падымаецца старшыня. Сёння ён вядзе вяселле. Хоць па звычаю гэта павінен рабіць сват. Але сват сам малады, яшчэ нявыпытны. І яму памагае старшыня.

— Тут мне сват даручыў сказаць слова да Ядзі. Ад імя праўлення. Я выконваю яго просьбу. Дык вось, Ядзя, слухай. Праз год напэўна табе... свежае малачко спатрэбіцца. Параіліся мы на праўленні і рашылі падарыць табе цялушку. Выбірай сама, лепшую з тых, што для калгаса шчыра гадуеш.

Дружныя воплескі гучаць у адказ. Збянтэжаная Ядзя расчулена гаворыць:

— Дзякуй, Павел Фёдаравіч, вялікае дзякуй вам, людзі, за ўсё...

Звініць вяселле!

Слоніменскі раён.

Нашы карэспандэнты
Г. ВАСІЛЕўСКАЯ,
Ю. ПУЧЫНСКІ

А яны на вяселлі першы раз...

У ТУНІСЕ

Віталі ВОЛЬСКІ

Наш цеплаход спыніўся ў порце Ля Гулет, што ў дзесяці кіламетрах ад горада Туніса. Было халаднавата і туманна. Пакінуўшы цеплаход, мы едзем перш за ўсё туды, дзе недалёка ад сталіцы Туніса стаяў калісьці старажытны Карфаген.

Тут, на беразе блакітнага заліва, усё нагадвае аб старажытных часах. Праявы сучаснай тэхнікі і цывілізацыі спалучаюцца з гістарычнымі ўспамінамі: порт Ганібала, пасёлак і чыгуначная станцыя Саламбо. Ад гэтай станцыі з такім літаратурным імем ужо зусім блізка да руін храма фінікійскай багіні Таніт. Захаваліся нават рэшткі старажытнага водаправода даўжынёю ў сто кіламетраў.

Мы паднімаемся на ўзвышша Бірса, якое панавала над усім фінікійскім горадам. Тут знаходзіўся ўмацаваны цэнтр Карфагена. Тут было самае сэрца купецкай, рабаўласніцкай дзяржавы, знешне бліскучай і магутнай, але ўнутры нетрывалай, поўнай жорсткіх, крываваых супярэчнасцей. Тут узвышаліся калісьці мармуровыя, аздобленыя золатам і бронзаю палацы гандлёвай і ваеннай значы, шматлікія храмы багоў. На гэтых голых схілах зелянелі пышныя сады слаўтага палкаводца Гамількара, бацькі яшчэ больш слаўтага Ганібала.

Рымляне зруйнавалі Карфаген, і ад старажытнага фінікійскага горада мала чаго засталася на паверхні зямлі.

Па схілах гары вядуцца археалагічныя раскопкі. З-пад напластаванняў зямлі выступаюць шырокія, трывалыя фундаментаў магутных муроў, якія абаранялі горад, невялікія чатырохкутнікі жылых дамоў, скляпы і сутарэнні. Тут было знойдзена ў зямлі нямала цікавых рэчаў, якія здадзены ў музей.

Пакуль мы былі на вяршыні Бірсы, ранішні туман развёўся. Пахмурнае неба праяснілася, зрабілася ярка-сінім, бяздонным. Над руінамі Карфагена ўзыходзіла сонца, і ўсё навокал зазяла, набыло нейкі новы, святочны выгляд.

Мясціны тут вельмі пазычныя. Руіны зараслі кветкамі, кустамі і дрэвамі. Чырвоная герань і алейандры растуць пасярод старажытных пліт і калон. Мясцовасць, дзе быў калісьці Карфаген, ператварылася ў прыгожы, маляўнічы парк.

Вакол старажытных руін усюды кіпіць новае, сучаснае жыццё. Мы едзем па шырокай і роўнай дарозе.

— Гэтая цудоўная дарога пракладзена пасля абвешчання незалежнасці, — гаворыць тунісец Мухамед. — Такімі дарогамі пакрыты цяпер увесь Туніс.

Ён зрабіў шырокі жэст рукой, нібы хацеў ахапіць усё наўкола, і твар яго засвяціўся.

— Ці тое яшчэ будзе, месье! Свет убачыць, што могуць зрабіць народы, вызваленыя ад прыгнёту. І дзесяці год не прайшло з таго часу, як Туніс стаў незалежным. Гэта зусім нямнога, месье! Але

мы шмат чаго дамагліся і за такі кароткі з пункту погляду гісторыі час. Чыгункі і гарадскі транспарт у нас нацыяналізаваны. Праводзіцца аграрная рэформа. Пашыраецца асвета і ахова здароўя. Будуюцца школы, бальніцы, жылыя дамы.

Мухамед на хвіліну змоўк. Мы слухалі яго ўважліва. Нам перадаваўся ўздых і запал яго выказванняў.

— Я вас вельмі прашу, месье, — закончыў ён не без гумару, — прыезджайце сюды гадоў праз... пяцьдзесят, і я пакажу вам краіну-рай, створаную рукамі вострых і працавітых людзей.

Мухамед паказаў на рабочых тунісцаў, якія працавалі на ўчастку другой трасы, што перасякала нашу дарогу.

Нам Мухамед падабаецца. Гэта — рухавы чалавек з сівізной пад маленькай і круглай цёмна-малінавай фескай. Па спецыяльнасці ён гісторык. Ходзіць ён імкліва, і шырокае крысё яго шарсцянога бурнуса развяваецца за ім нібы карычневая крылі.

— Я чалавек пажылы, — гаворыць Мухамед жартуючы. — Я не магу хадзіць павольна. Прашу за мною паспяваць.

Ён радуецца таму, што можа падзяліцца з гасцямі сваімі ведамі, паказаць ім, як руплівы гаспадар, і выдатныя мясціны, і гістарычныя помнікі сваёй радзімы, паведаміць аб яе сучасных дасягненнях і планах на будучае. Мухамед — туніскі патрыёт, які аддаў любіць свой народ і сваю краіну, ганарыцца ёю.

Унізе далёка раскінулася блакітнае задумлівае мора. У светлай шаравата-блакітнай смуге на гарызонце выступаюць абрысы далёкай Сіцыліі. Ласкава грэе сонца. Усё заліта святлом, але зусім не гарача. Свежае, празрыстае паветра аж зіхаціць. На бліскучым сінім небе ні хмурчкі. Нездарма Туніс называюць краінай святла і сонца.

Неўзабаве мы прыехалі ў сталіцу Туніса. На вуліцах горада людна. Тут шмат людзей, апранутых па-еўрапейску. Жанчыны ходзяць без чадры, з адкрытымі тварамі. Пасля абвешчання незалежнасці туніская жанчына атрымала роўныя правы з мужчынам. Чадру перасталі насіць, як ганебны перажытак, які зневажае годнасць чалавека. Для жанчын адкрыты дзверы навучальных устаноў. Многія з іх авалодаюць рознымі спецыяльнасцямі, вучацца ў туніскім універсітэце і каледжах.

Вечарам нас запрасілі на канцэрт у адзін з рабочых клубаў Туніса. На сцэне выконваюцца не толькі туніскія, але і алжырскія, лівійскія, сірыйскія, ліванскія песні і танцы пад акампанемент аркестра народных інструментаў.

У час канцэрта ходзяць між радоў служыцелямі з падносамі і частуюць гледачоў чаем з мятай і розным салодкім печывам з міндалем і фінікамі.

Незабыўнае ўражанне зрабілі на нас

Алжырская танцоўшчыца Найма.

сваім талентам і віртуозным майстэрствам туніская спявачка Шабія і алжырская танцоўшчыца Найма.

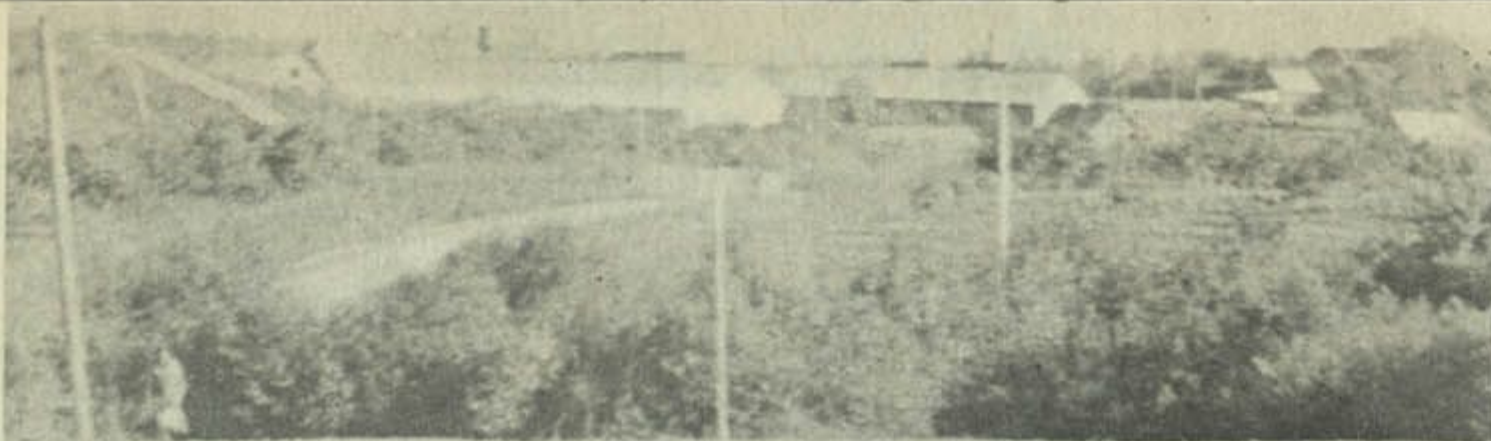
Цяжка перадаць словамі і рысункам танца і асаблівасці вакальнага выканання. Спявачка Шабія апранута па-еўрапейску. Густыя валасы пафарбаваны ў рыжы колер. Наўрад ці можна было б назваць яе прыгожай, але гэта ёй зусім і не трэба. Процьма прывабнасці цалкам замяняе ёй прыгажосць. Кожнае слова песні жыве ў выкананні спявачкі трапяткім жыццём, раскрываецца, зліваецца з жэстам, мімікай, рухам цела. Кантакт спявачкі з залай узнікае адразу, імгненна, з першага слова песні і мацнее з кожным тактам. Нарэшце, уся зала ўключаецца ў выкананне. Усе ўголас падпяваюць, з захапленнем падхоплваюць заключныя строфы, паўтараюць рэфрэн, дружна адбіваюць такт далонямі і нагамі. Уздзеянне таленту і майстэрства Шабіі на прысутных вельмі моцнае.

У алжырскай танцоўшчыцы Наймы густыя чорныя валасы, смуглы твар, вялікія залатыя завушніцы. На ёй атласны ліф, расшыты блёсткамі, з залацістымі махрамі. На голых руках такія ж бліскучыя рукавы з махрамі ад локця да кісці. Нізка апранута шырокая спадніца, босыя ногі. Найма танцуе на мяккім каляровым дыване.

Народныя танцы, якія выконвае Найма, — працяглыя і складаныя. Танцавала Найма многа і нястомна.

Мы глядзелі і думалі: ці не такія самыя танцы выконваліся ў Карфагене, у часы Ганібала, а яшчэ раней і ў далёкай Фінікіі, прарадзіме карфагенцаў? І наогул ва ўсім усходнім басейне Міжземнага мора? Напэўна, такія!

Поўныя ўражанняў мы выйшлі з ярка асветленай залы ў цёплы вячэрні змрок. На другі дзень наш цеплаход адплыў з Туніса.

Знайсці, дзе жыве Вера Якаўлеўна Тупік — лёгка. На яе доме прымацавана памятная дошка, якую вы бачыце на верхнім здымку.

Такі гонар лепшым з лепшых.

І Вера Якаўлеўна заслужыла яго бездакорнай 20-гадовай працай на ферме. Яна свінарка, дэпутат райсавета.

Летам да бацькоў у госці прыязджаюць дачкі Рая і Валя. Яны дапамагаюць маці ў садзе і на ферме.

Няхай вас не здзіўляе, што ў фотанарысе пра сям'ю калгасніцы раптам вы бачыце вуліцу горада. Гэта наш родны Мінск, тут вучыцца Валя ў музычным вучылішчы на дырыжора. А Рая — студэнтка Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Яе вы бачыце на занятках.

Яны мараць закончыць вучобу і прыехаць у свой калгас на працу. Рая — у калгасную музычную школу, а Валя — кіраваць самадзейным хорам.

Фотанарыс П. Нікіціна.

З цікавасцю прагледзяць гледачы новую мастацкую кінааповесць «Вялікая руда», створаную на кінастудыі «Масфільм» па матывах аднайменнага твора Георгія Уладзімава. Вось што расказвае пра гэту кінакарціну рэжысёр-пастаноўшчык Васіль Ардынскі:

— У «Вялікай рудзе» мяне захапіў характар галоўнага героя. Спачатку ён паўстае перад гледачамі як «лятун», разбіты шафёр, які скалясіў на машыне мноства дарог. Ён і на Курскую магнітную анамалію пры-

язджае з адзінай мэтай — «добра падзарабіць». Знешне Пранякін безданорны, але сярод сваіх хлопцаў — шафёраў усе яго спробы «добра падзарабіць» сустракаюць яўнае неадобрэнне. І вось, вырашыўшы ўсіх здзівіць, ён у непагадзь вывodziць свой «МАЗ» на трасу і на вачах усіх робіць рызыкоўны рэйс.

У ролі Пранякіна здымаўся папулярны кінаакцёр Яўгеній Урбанскі. У астатніх ролях зняты: Усевалад Санаеў (Мацусеў), Станіслаў Любшын (Антон), Ла-

рыса Лужына (учотчыца Ніта), Зінаіда Кірыенка (Наташа) і інш.

У цэнтры кінааповесці «Падзя зямлі» («Масфільм») — бітва нашых войск за маленькі плацдарм на беразе Днястра летам 1944 года. Аўтары фільма (сцэнарый Г. Бакланова, пастаноўка Андрэя Смірнова і Барыса Яшына) робяць нас сведкамі таго, што адбывалася ў гэтыя дні на артылерыйскай батарэі і ў суседнім пяхотным батальёне.

Перад намі раскрываецца ўнутраны свет тых, хто стаў насмерць, хто не шкадаваў жыцця, абараняючы Радзіму. Гэта лейтэнант Матавілаў, які трапіў у армію проста са школьнай парты; мнагадзетны калгаснік Шумілін, камбат Бабін, які навучыўся глядзець у твар любой небяспечы, медсястра Рыта, маладосць якой зламала вайна.

Галоўныя ролі ў фільме выконваюць: Яўгеній Урбанскі (Бабін), Элі Суханова (Рыта), Аляксандр Збруеў (Матавілаў), Анастоль Голік (Мезенцаў) і інш.

Новая мастацкая кінааповесць «Сон» створана рэжысёрам В. Дзенісенка па ўласнаму сцэнарыю, напісанаму ў сааўтарстве з Д. Паўлычкіна.

Фільм расказвае пра вялікага ўкраінскага набзара Тараса Шаўчэнку, пра фарміраванне яго характару, пра дружбу паэ-

та з прадстаўнікамі рускага, польскага і літоўскага народаў, пра іх уплыў на лёс набзара.

У ролі Шаўчэнкі здымаўся студэнт Кіеўскага тэатральнага інстытута Іван Мікалайчук.

Пякучай праблеме нашага часу — праблеме вайны і міру прысвечана грузінская кінааповесць «Генерал і маргарыткі», створаная рэжысёрам Міхаілам Чыаурэлі па сцэнарыю А. Філімонава і Н. Шпанава.

У галоўных ролях зняты акцёры Бруно Оя, Г. Зомер, Н. Багальюбаў, В. Дружнікаў, В. Анджапарыдзе і інш.

З цікавасцю будзе прагледжана і новая работа адзінаго кінематаграфіста — мастацкая кінакарціна «Дачна Стратыёна», пастаўленая рэжысёрам В. Левіным і Н. Вінграноўскім па матывах аповесці В. Земляка «Чорны конік». Яна расказвае пра партызанскі атрад, які дзейнічаў у час вайны на Украіне.

З зарубежных кінакарцін у снежні на экраны нашай рэспублікі будуць дэманстравацца: «Пасажырка» (Польшча), «Горныя мсціўцы» (Чэхаславакія), «Карбід і шчаў» (ГДР), «Страх» (Чэхаславакія), «Мілае сямейства» (Данія).

Р. КАПЛЯ

Кадр з кінафільма «Вялікая руда»

У таямніцы РЭЧЫВАЎ...

Калі гэта пачалося? Магчыма, на ўроках улюбёнай у свой прадмет Марыі Фёдаравны Лаўрэнцэвай? Яна сама так шчыра захаплялася матэматыкай і так умела захапіць ёю дзяцей! Ліда без стомы магла рашаць задачы, па сорок — пяцьдзесят запар. І чым складаней задачы, тым лепш, тым цікавей яны.

А можа гэта горкія ваенныя гады навучылі дзяўчынку ўпартасці? І Ліда і яе малодшы брат, і мама, выехаўшы з Ленінграда да бабулі ў калгас на Калініншчыне, усю вайну працавалі там. Дзеці працавалі і вучыліся. Спадзявацца не было на каго: бацька ў сорок другім памер у Ленінградзе ад голаду.

Або такая патрэбнасць аддавацца сваёй справе ўсёй душой нарадзілася яшчэ раней, выпрацавалася ўсім працоўным рытмам рабочай сям'і? Бацька

Ліды быў грузчыкам, маці работніцай на «Чырвоным трохвугольніку».

У школе Ліда больш за ўсё любіла літаратуру і матэматыку, але вучылася на «выдатна» па ўсіх прадметах: хіба можна «як-небудзь» выконваць няхай нават і не вельмі цікавую табе работу?

Так і далей пайшло. І ў Ленінградскім інстытуце халадзільнай прамысловасці, які Ліда Нікіціна скончыла пасля вайны. І ў Мінску, на халадзільніку № 2, куды накіраваў на работу інстытут і дзе праз паўгода яе назначылі ўжо начальнікам цэха. І цяпер, у навукова-даследчым інстытуце цепла- і масаабмену Акадэміі навук

Лідзія Міхайлаўна Нікіціна.
Фота С. Чырэшкіна.

БССР, дзе Лідзія Міхайлаўна працуе хутка ўжо чатырнаццаць гадоў. Апошнія шэсць гадоў — вучоным сакратаром інстытута.

Журналістка шляхі-дарогі прывялі мяне да Нікіцінай сем гадоў назад: рэдакцыя тады рыхтавала старонку аб развіцці навукі ў нашай рэспубліцы. На гэтай старонцы меркавалася расказаць і пра аднаго маладога вучонага. У Акадэміі навук паралі пазнаёміцца з кандыдатам тэхнічных навук Лідзіяй Міхайлаўнай Нікіцінай, ахарактарызаваўшы яе як сур'ёзнага і здольнага навуковага супрацоўніка.

Лідзія Нікіціна сустрэла мяне тады даволі-такі холадна, ва ўсіх ім разе, без энтузіязму.

— Чаму трэба пісаць іменна пра мяне? — не згаджалася яна. — Я ж нічым не лепш за іншых маладых кандыдатаў. У нас ва ўсіх, прыкладна, аднолькавы шлях у навуку. А наш узнос у яе пакуль вельмі малы.

І вось прайшлі гады. Які ж цяпер ваш узнос у навуку, Лідзія Міхайлаўна, што можна пра яго расказаць людзям?

Калектыў інстытута цепла-і масаабмену, дзе працуе Нікіціна, дружны, працавіты, дапытлівы. Адным словам, здольны. Узнавальвае яго буйны вучоны Аляксей Васільевіч Лыкаў. Гэта ім і яго вучнямі распрацавана стройная тэорыя пераносу масы рэчыва. Мы ведаем, што ў любым неметалічным матэрыяле ёсць вільгаць. У зерні, у драўніне, у торфе. А вільгаць часта перашкаджае чалавеку выкарыстоўваць такія матэрыялы: зерне павышанай вільготнасці псуецца, прападае, дошкі з сырой драўніны рассыхаюцца, мокры торф не гарыць.

Вось чаму людзям прыходзіцца сушыць многія матэрыялы. А гэта не заўсёды аднолькава добра ўдаецца. Вучоныя ўстанавілі, што якасць сушкі залежыць ад таго, як перамяшчаецца пры гэтым вільгаць у матэрыяле, які сушыцца. На падставе тэорыі Лыкава можна скласці поўны і дакладны прагноз перамяшчэння вільгаці.

Але для такога прагнозу неабходна ведаць канкрэтныя велічыні або, як гавораць спецыялісты, — параметры, якія характарызуюць якасць матэрыялу ў адносінах да перамяшчэння ў ім вільгаці. Вось такую вельмі працаёмкую работу і вяла ўсе гэтыя гады Лідзія Міхайлаўна. Паставіла вельмі і вельмі многа даследаў, сабрала і апрацавала вялікую колькасць эксперыментальных даных іншых даследчыкаў.

Лідзія Міхайлаўна вядзе перапіску з многімі ўстановамі нашай краіны і за рубяжом. Ёй пішуць з Пражскага навукова-даследчага інстытута цеплатэхнікі, з Парыжскага тэхналагічнага цэнтру па апрацоўцы драўніны, венгерскія вучоныя з інстытута папяровай прамысловасці.

Свае работы шле ім і Лідзія Міхайлаўна.

За гэтыя гады Нікіціна апублікавала дзве кнігі па выніках

Кадр з кінафільма «Підзя зямлі».

ЭКРАН

сваіх работ, напісала каля 15 артыкулаў. А цяпер Лідзія Міхайлаўна абагульняе ўсе свае работы і думае прадставіць іх у выглядзе дысертацыі на атриманне вучонай ступені доктара тэхнічных навук.

Скажам шчыра — зусім нядрэнна ў трыццаць сем гадоў ужо мець матэрыялы для доктарскай дысертацыі! Глядзіш на тоўстую папку надрукаваных на машынцы старонак — а іх усіх з дадаткамі будзе каля сямісот — і міжволі думаецца: колькі ж працы, упартых пошукаў, колькі пакутлівых трывог і радасных перамог хаваецца за гэтымі сціслымі вывадамі, формуламі, лікамі. Над адным вывадам некалькі месяцаў білася Нікіціна — нічога не атрымлівалася. І ўжо толькі ўпэўненасць Аляксея Васільевіча падтрымлівала.

— Атрымаецца, — гаварыў ён.

І нарэшце — поспех...

Кабінетную цішыню парушае тэлефонны званок. Лідзія Міхайлаўна адрываецца ад плана навуковай работы інстытута і здымае трубку. Яна слухае родны голас, і яе светла-шэрыя вочы яшчэ больш святлеюць.

— Так, гэта я, Наташачка. Урокі ўжо ўсе зрабіла? Малайчына, дачушка! Ідзіце цяпер з бабуляй у парк, пагуляйце. Надвор'е такое добрае!

Лідзія Міхайлаўна апускае тэлефонную трубку і ўсё яшчэ бачыць сваю Наташу — разважлівую дзяўчынку з доўгімі чорнымі косамі, трэцякласніцу. Бабуля не заўсёды з імі жыве, вось у нядзелю зноў паедзе да сябе, у Ленінград. А тады Наташа — галоўная маміна памочніца дома. Прыйдзе Лідзія Міхайлаўна з работы, а дачка дакладвае, што яна паспела зрабіць пасля школы: паабедала (абед у тэрмах заўсёды цёплы), пасуду памыла, пыл выцерла. Урокі таксама зрабіла. І канарэйку пакарміла.

— Чуеш, мамачка, як яна заліваецца!

— Малайчына, дачушка, ты сёння шмат зрабіць паспела.

А Наташы большай пахвалы і не трэба, яна ж бачыць, як многа працуе яе мама. Удзень — у інстытуце, а дома да позняй ночы сядзіць за пісьмовым сталом. Бывае, такія цікавыя фільмы па тэлевізару перадаюць!

— Мамачка, ідзі пасядзі, паглядзі.

— Не магу, родная. Трэба працаваць.

— Ты ж стамілася, адпачні.

— Не, дачушка, я не стамілася. Мне радасна, калі я працую. І так з дня ў дзень. Усе гадзі.

А калі іншы раз здарыцца вольная часіна, любіць Лідзія Міхайлаўна пасядзець з дачкой. Наташа глядзіць на маму сваімі вялікімі яснымі вочкамі. І хочацца ёй быць такой, як мама.

І. СМІРНОВА

МІНІАЦЮРНЫЯ НАВЕЛЫ

Ірына ВІЛЬДЭ

Дружба паміж народамі, як і любоў паміж людзьмі, мацнее ад узаемнасці.

— Дзіўныя людзі веруючыя, — сказаў адзін атэіст. — Усё жыццё стараюцца трапіць у рай, а як бог пакліча іх да сябе, дык яны хутчэй выклікаюць лена, каб адкласці тую жаданую сустрэчу.

Калі дзеці называюць нас адсталымі і кансерватыўнымі, сцяшаймася тым, што нашы ўнукі адпомсцяць ім за нас.

Хочаш далей захаваць добрае ўражанне ад твайго новага знаёмага? Не распытвай пра яго ў ягоных сяброў.

Калі б нашы мужы часцей заглядалі ў люстэрка, да іх дайшло б, нарэшце, што старэюць не толькі іхнія жонкі.

— За што ты мяне кахаеш? — спытала дзяўчына ў свайго каханага.

— Мабыць, за тое, што ты яшчэ можаш задаваць такія наіўныя пытанні.

— Добраму богу не ўдалася старасць, — сказала старая жанчына, хаваючы люстэрка.

— Я пастарэла, а ніхто не нахаў мяне.

— А каго вы нахалі?

— Цікавае пытанне! А чаго гэта я першая мела пачынаць?

— Ты чаго заявілася пад ноч з клункамі?

— Ён мяне абразіў, мама.

— Здрадзіў? — напалохалася старая жанчына, не дачуўшы.

— Не здрадзіў, а моцна абразіў. Хіба гэтага не досыць, каб пакінуць яго?

— Ідзі, ідзі дадому, дачушка. Заўтра рана прыйдзеш да мяне.

— А дзе ж я буду начаваць, мама? У нас толькі адзін ложка.

— А я да таго і гаворку вяду, маё дзіцятка.

Найбольш нестасе нам нашых нябожчыкаў-бацькоў таму, што няма болей таго люстэрка, у якім так рэльефна адбівалася наша ножная радасць.

Прысягацца на вечнасць у каханні несумленна хоць бы таму, што мы бяромся парушыць за тое, што не залежыць ад нас.

Будзе памылкаю думаць, нібы прыгожыя жанчыны менш інтэлектуальна развітыя. Яны проста, як добрыя гаспадыні, даюць адпачыць розуму там, дзе лягчэй яго можа замяніць характэр.

— Не звязвай свае долі са мною, — сказаў вецер планучай вярбе. — У мяне характар пагань. Сёння я тут, заўтра там. Праплачаш свае вочы за мною, мая харошая.

— А я і жыву, каб плакаць. Калі ўжо ліць слёзы, то лепей па любым сэрцу...

— Колькі разоў ты мяне не паслухала, і заўсёды трапіла ў ліхалецце, з якога я мусіў пасля выцягваць цябе, — журыў розум сэрца, а сам падумаў: «А колькі разоў я не паслухаўся твайго голасу і наўс гора...»

Колькі людскога шчасця разбілася толькі праз тое, што адно з двух не сказала ў пару магічнага слова «прабач».

— Не ўсё золата, што блішчыць, — сказала маленькая жанчына, пудруючы носік.

— Ой, божа, столькі часу папраціў — і ўсяго некалькі маленькіх рыбінак?

— А ты прывыкла прыемнасць ацэньваць на кілаграмы?

— Чаго вы шукаеце ў кнігах? — спытала я ў жанчыны, пра якую ведала, што яна шмат чытае.

— Насоннага, — адказала тая з наіўнай цынічнасцю.

Не адкладвай забагата «на заўтра», бо і яно мае таксама дваццаць чатыры гадзіны і ні хвіліны болей.

(Пераклад з украінскай мовы).

ЗДАРОЎЯ ТАБЕ, МІНАЎНА!

Павел МІСЬКО

Нарыс

На стаптаным абцасе надакучліва дзвінькала па бруку надарваная падкоўка. «Халеры на цябе няма...» — паціху вылаяўся стары Іван Уласевіч і азірнуўся: ці не пачуў хто, ці не ўгледзеў, што кішэня яго падазрона тапырыцца? Мукінічы засыналі, на вуліцы было пуста і ціха. Толькі ў нечым хляве цяжка ўздыхала карова ды рыпеў дзесьці калодзежны журавель. Адзін за адным тухлі ў хатах агні. «Няўжо яшчэ не вярнулася?» — думае стары пра брыгадзіра Лукер'ю Мінаўну Раманюк. Два разы падыходзіў, «пацалаваў замок» — не было яшчэ той няўрымслівай. Уласевіч выцягвае з кішэні бутэльку, засоўвае яе ў рукаў. Так латвей...

На брыгадзіравым двары хтосьці бразнуў вядром. Ага, прыйшла-такі...

— Добры вечар, Мінаўна, — падышоў спакваля.

— Добрага здароўя. А-а, гэта вы, дзядзька Уласевіч...

— Патрэба пільная ў мяне, брыгадзірка.

— Пачакайце крыху, занясу парсюку ды зойдзем у хату, пагамонім.

Праз момант абодва ступілі ў сенцы.

— Гэта ж радзіва сказала, што мароз будзе, дык хапалі, каб прыкрыць капцы з бульбай... — Лукер'я Мінаўна пстрыкнула выключальнікам, святло ўдарыла па вачах.

«Спазніўся... Упоцёмку было б лепш...» — папракнуў стары сябе і паставіў на стол бутэльку.

— Што гэта? Хабар? — гарачыня хлынула ў твар брыгадзіру.

— Ды не, не, што вы! Гэта ж старая прыстала, як п'яны да плоту, «захапі ёй на лякарства», дык я...

— Забарыце. Ніякай у нас размовы не будзе. Бывайце здаровы!

— Ой, не крыўдуйце на мяне, дурнога... — стары пачаў круціць у руках бутэльку, не ведаючы, куды дзець. — Іншыя ж брыгадзіры дык жлукцяць гэты чэмер, як не ў сябе... Каня хацеў я... Заняўся з хатаю, то трэба бяргвенняў падкінуць...

— Заўтра можаце дэраша запрэгчы, я скажу конюху. Толькі вось што: веце на корм вы рыхтавалі, сушылі?

— А як жа, можаце праверыць, не менш за іншых... Дык дзякую, Мінаўна...

Уласевіч адступаў у сенцы бокам, памарудзіў у парозе і... сунуў хуценька бутэльку з гарэлкай за посуд, стукнуў дзвярыма.

— Стойце, дзядзька! — дагнала яго ўжо на двары брыгадзір. — Забарыце, а то нараблю сораму на старасці гадоў, на вуліцу брыдка будзе паказацца.

У хаце Лукер'я Мінаўна доўга тупае сюд-туд, доўга не можа супакоіцца. Потым успомніла, што яшчэ не вячэрала. Але не было сілы, каб што-небудзь згатаваць, ды і позна ўжо. Прымусіла сябе выпіць сырадою і легла.

Пругкімі хвалямі наскоквае за акном на дрэвы вецер, павітвае ў голых галінах. Ціхенька звяніць незакітаваная шыба.

Ведае Мінаўна, не першына — засне не скоро. І святло патушыла, і павекі прыплюшчыла — не ідзе сон. А малюнкi з перажытага і мінулага тоўпяцца, праплываюць карагодам, вярэдзяць сардэчныя раны. Незагоеныя раны, балючыя...

Вось быццам бы ёй і не пяты дзесятка, а дзяўчынка яна, падлетак...

— Годзе!.. — стомлена гаворыць прыгорблены бацька, прастуджана кашляе — бухае, нібы ў дзежку. Ён сядзіць на ўслончыку, бяссільныя рукі з вузламі жыл звісаюць з каленяў, позірк утароплены ў растаптаныя, мокрыя лапці. — Пойдзеш пасвіць кароў... Я з людзьмі ўжо гаварыў, даведку дастаў, што табе на пяць гадоў больш, чым ёсць зараз.

— Татачка, родненькі, дай хоць трэцюю зіму дахадзіць!.. — узмалілася, заплакала Лушка.

— До!.. Шкодна бедным лішняя навука... Дый немагушчы я ўжо стаў, каб усіх пракарміць...

Тата, тата... Цёмны ты чалавек...

Тады, за панскай уладай, можа, і меншая патрэба была мужыку ў асвеце. А як бы зараз яна спатрэбілася ёй, як цяжка малаадукаванаму чалавеку сёння!

Адно, чаму ў тыя гады добра навучылася Лукер'я Мінаўна, дык гэта нянавісці да багаццяў-прыгнятальнікаў, крывасмокаў розных. З перадавой моладдзю сяброўства завяла, на сходкі хадзілі, сцягі чырвоныя на рэвалюцыйныя святы вывешвалі. Паліцыя адразу ўзяла яе на заметку, завяла асабовую справу. Невядома, чым бы ўсё тады скончылася для яе, каб не вызваленне 1939 года. Забурліла, забіла крыніцай, нібы вырвалася з-пад лёду, жыццё на вёсцы. І Лукер'я ўступае ў камсамол, з галавой акунаецца ў работу, гуртуе моладзь, агітуе за калгасы. Упадобала яна тады чалавека, выйшла за яго замуж. Не паспелі нацешыцца шчасцем, пажылі нейкіх паўтара месяца — вайна!.. Пайшоў муж ваяваць — і ніякай весткі. Толькі ўжо ў сорок чацвёртым, пасля вызвалення, прыйшла паперка — загінуў смерцю храбрых... Як стаяла тады ля паштальёна, так і асунулася без памяці...

Потым другая такая паперка прыйшла — загінуў на фронце брат.

А колькі самой давялося ў вайну перажыць... Не паждае нікому такога. Насупраць жыў паліцай, справа — солтыс. Віжвалі за ёй, не давалі праходу ні ўдзень, ні ўначы. І ўсё роўна ўдавалася Лукер'і незаўважна трымаць сувязь з партызанамі. Перадавала ім зброю, патроны. А верным людзям паказвала шлях да партызанаў. Калі няўцёрп стала дома жыць, выкапала ў патаемным месцы ў лесе бункер-схованку, перабралася туды.

Даведалася аднойчы — маці памёрла. Прыйшла ў хату. Толькі паспела з суседзямі абмыць нябожчыцу, на лаве пакласці, замалацілі ў дзверы, у аканіцы: «Адчыняй!» Замітусілася злоўленай птушкай — хто навіў? Грукнулі, сарваўшыся з завесаў, дзверы. Уляцелі ў хату п'янай ардой паліцаі, садралі вопратку, мясілі нагамі і прыкладамі, выцягнулі на снег занежывелую і яшчэ білі, білі...

— Пратыкні напаследак штыхом!.. — пачула, як скрозь сон.

— А ну яе... І так здохне...

Скалечаная і абмарожаная, доўга хварэла яна ў сваёй зямлянцы. Лячыў, колькі лгга было, партызанскі доктар. Клікалі ісці ў атрад, а яна ўсё слухала сваё дурное сэрца: будзь бліжэй да дому. А мо не ўдалося мужу выбрацца ў першы дзень вайны, мо дзе ў партызанах асеў, мо дасць вестачку аб сабе? Дзе ж ён тады будзе шукаць яе, калі не дома?

А потым налучыла яшчэ адна страшная бяда: забілі немцы сястру Аўгінню за тое, што муж быў у партызанах. Засталося двое сіротак — трохгадовая Шура і сямігадовая Ніна. Каб не загінулі, як голыя птушаняты без гнязда, забрала да сябе ў зямлянку. Малая была зусім Шурка, а ўсё ўжо разумела. Пачуе дзе стрэл у лесе, затрапечацца, як асінавы лісток, зашыецца ў самы цёмны кут, замрэ. Толькі шэпча цётцы, просіць: «Не дыхайце, а то немцы пачуюць!»

Хапанула з малымі ў вайну і ў першыя пасляваенныя гады гора. Вярнуліся ў хату абадраныя і абшарпаныя. А хата — адны сцены: замест печы цагляны друз, павыдзіраны вокны і дзверы, замест сякой-такой маёмасці — смецце. І трэба было неяк пачынаць жыць, гадаваць сірот, выводзіць у людзі.

І зноў яна, як і да вайны, у ліку актыўнейшых арганізатараў калгаса. Адкуль браліся тады ў яе сілы і вытрымка, сама дзіўца. Была і загадчыкам склада, і загадчыкам свінафермы. А тады многа было яшчэ ў кіраўніцтве скрытых ворагаў калгаснага ладу, сыкалі на Лукер'ю, як падкалодныя гадзюкі: чаго не дае ім раскашаваць?

— Усё роўна падвядзём цябе пад крымінальны кодэкс... — гразіліся не раз, і не два. Ды не ўдалося ім учыніць чорную справу, саміх многіх вывелі на чыстую ваду.

А потым цэлых восем гадоў была звеннявой ільнаводчага звяна. Трэба было, каб лён памог гаспадарцы стаць на ногі, бо калгас ледзь лінеў, працвітала безгаспадарлівасць, крадзеж. Бывае, пасцелюць лён, а назаўтра пуста — падабралі. Некаторыя сеялі для прыліку на агародзе якую сотку лёну ці жыта, а потым цягалі і прыстаўлялі да сваіх снапоў калгасныя. Напрацуецца, бывала, за дзень Мінаўна, а ноччу ідзе вартаваць арцельнае дабро. Лепшыя, чым у іншых звеннях, былі ў яе і лён, і бульба, і цукровыя буракі, і жыта. У тыя дні яна і ў партыю ўступіла...

...Гарлапанняць за акном пеўні. «Якія ж гэта? — спахопліваецца Лукер'я Мінаўна. — Няўжо трэція? Спаць, спаць!» — загадвае яна сабе, а сон-маруда не ідзе — заблудзіў недзе, пэўна, забавіўся. Апошні пробліск думкі: схадзіць да старшыні трэба, да Аляксандра Аляксандравіча Гарэліка. Пазыку папрасіць, каб праўленне дало... Не для сябе, Аляксандру Пікту грошы патрэбны, карову чалавек хоча набыць. Звялася яго, а без малака дзецям трудна. А яшчэ некаму цэмент патрэбны быў... Падмурак падправіць... На падмурак... Цэмент... Каму?..

* * *

Апошнія дні бабінага лета, барвы сярэдзіны восені...

Дагараюць асінавыя ўзлескі, серабрацца затканыя павуцінай з макаўкі да пят маладыя хвойкі. А над усім гэтым багаццем фарбаў — пасівелы блакіт неба і зыркае, халаднаватае сонца.

— Дык што, жанчынкі, можа сёння і скончым з бульбай? — Лукер'я Мінаўна закідае лейцы на куст ядлоўцу, падыходзіць бліжэй да калгасніц.

— Хто ж яго ведае... — разгнулі спіны, абAPERліся на драпачы. — Як пашанцуе.

А ў вачах хітрыкі, прытоены жарт.

— Ах, нягодніцы... — пужаецца раптам брыгадзір. Гэта яе, падкраўшыся ззаду, апаясваюць жанкі вячком. Чаго толькі няма ў тым вянку! Чырвонае лісце, бульбоўнік, гронкі рабіны, жоўтыя палявыя бясмертнікі. Брыгадзір дае «выкуп» — тры рублі. Справа, вядома, не ў грошах. Гэта знак, што яна згаджаецца на вечарынку, на маленькае свята пасля працоўнай перамогі, і калгасніцы адабральна гудуць. Такія вянкi ў засеўкі-дасеўкі, зажынкi-дажынкi — даўні, дзядоўскі звычай, і яны трымаюцца яго. І сёння яшчэ над галавою старшыні ў канторы вісіць вянок з жытнёвых каласоў з уплеценай паперкай — «Ад трэцяй брыгады».

А сама далей па брыгадзе. Ці пераворваецца бульбянішча? Ці збіраюцца клубні на ўчастках, дзе пасеялі жыта? Вельмі ж баліць у яе душа, калі што-небудзь валяецца без толку. Аглядае і застаецца задаволеная. Усё ідзе як належыць. І па продажы малака ў закуп дзяржаве брыгада наперадзе ідзе.

На адной з дарог запыніў брыгадзіра паштальён. Пісьмо... Аказваецца, старэйшая, Ніна, прыслала. Пад Мінскам недзе працуе медроботнікам... Тут жа разарвала конверт, ды без акулераў цяжка чытаць. Толькі і разабрала: «Дарагая мамачка!.. Жыву я цяпер нядрэнна... Усё цябе ўспамінаем — сумуем... Прыязджай у госці...» Пяшчотная, цёплая хваля захлістае сэрца. Хоць і не родныя дзеці Ніна і Шура, а даражэй за дачок...

Заехала ў кантору калгаса, падала бухгалтэрыі звесткі за мінулы дзень, вырашыла мноства дробных спраў. Зайшла ў кабінет старшыні.

— Сёння ў нас канец уборкі. Думаем сабрацца разам, пасядзець, пагаманіць. Прыязджайце падвечар у Мукінічы.

— Добра, пад'еду...

...Сядзелі, гаманілі. І, вядома, выпілі па чарцы. Веселіліся за поўнач. Лукер'я Мінаўна нават паплакала трохі — успомніла былое. Эх, каб жывыя былі тыя, што ў зямельцы спяць, паглядзі б, як усё змянілася на зямлі, як жыццё палепшала... Галіна Драчылоўская прапанавала падняць чарку за брыгадзіра і так сказала:

— Сэрца ў цябе залатое, Мінаўна, злога ніколі не памятаеш... Як стала ты нас праганяць тады з поля, што ржышча высокае пакінулі, каб сабе скасіць. Расхвалывалася, бачым. Сорамна нам стала... Скасілі мы тое ржышча, завезлі ў калгаснае гумно і добра жаць пачалі. Ну, думала, угнявіла брыгадзірку, то добра не чакай. Адно, як захварэла, дык ледзь не сілком на машыну мяне пасадзіла, у бальніцу адправіла... Здароўя табе, Мінаўна!

Мінаўна сарамліва і крыху збянтэжана ўсміхаецца.

Калгас імя Крупскай.
Навагрудскі раён.

Вось ужо год, як пры Гарадзецкім сельскім Савета Рагачоўскага раёна працуе жаночы савет. У склад яго ўваходзяць дванаццаць жанчын — калгасніцы, настаўніцы, служачыя. На чале яго настаўніца Гарадзецкай сярэдняй школы Наталля Жордачкіна.

Шмат якімі пытаннямі займаўся жансавет у гэтым годзе. Добраўпарадкаванне вёскі, пасадка плодовых і дэкарэтыўных дрэў, чыстата вуліц і двароў, гігіена жылля, працоўная дысцыпліна — усё гэта клопат жансавета. Зараз ва ўсіх дварах вёскі сельскага Савета безданорная чысціня.

Калісьці жыхар вёскі Гарадзец Павел Пінчукоў п'яны пабіў сваю жонку Соф'ю, выгнаў яе з дому і заявіў, што не жадае з ёю жыць. Жанчыны вырашылі разабрацца ў гэтым сямейным канфлікце.

Няёмка адчуваў сябе Пінчукоў, калі яго выклікалі на пасяджэнне жансавета. Паабяцаў ён больш не выпіваць, наладзіць жыццё сям'і. Зараз Пінчуковы жывуць добра.

Шмат работы ў жансавета. Асабліва актыўны ўдзел прымаюць у ёй М. Карнушэнка, Андрэева, Н. Жордачкіна, Л. Слюнькова.

А. ПІВАВАРАУ.

в. Гарадзец, Рагачоўскі
раён, Гомельская вобласць.

Я працую паштальёнам. Праз мае рукі праходзіць шмат часопісаў і газет. Але любімы мой часопіс «Работніца і сялянка». Гэта я кажу вам ад шчырага сэрца.

Вельмі шкада, што выходзіць ён раз у месяц. Я яго з такой нецярплівасцю чакаю. У ім столькі адказаў на ўсякія тэмы, у ім знойдзеш, што хочаш. У ім так цікава расказана пра нашых сельскіх працаўніц. Вось у дзевятым нумары я з цікавасцю прачытала пра Ядзю Леашкевіч. Якой чыстай душой чалавек!

Крыху хачу сказаць пра дадатак. Ведаю, цяпер сталі не моднымі вышыўкі кветак (нарцінак), але не ўсюды: у вёсцы іх яшчэ вышываюць. Іх перасталі друкаваць у дадатках. Я хацела б, каб друкавалі для вышыўкі крыжам нарціны рускіх мастакоў або фотаэцюды.

З прывітаннем

О. ТАРОП.

Калінкавіцкі раён.

Памажыце, калі ласка, мне адшукаць брата Аляксандра Яўланцэвіча Ратнікава, 1922 года нараджэння (чэрвень месяца), які жыве па адрасу: Паўночная чыгунка, Кастрямская вобласць, Буйскі раён, Фацьянаўскі сельсавет, вёска Ульянава.

У 1939 годзе ён быў прызваны ў рады Савецкай Арміі, праходзіў службу. Да 1947 года мы з ім вялі перапіску, а з 1947 года страцілі сувязь. Я выйшла замуж, змяніла месца жыхарства.

Мой адрас: Гродзенская вобласць, Гродзенскі раён, п/а Котра, вёска Гушчыцы, Фаіне Яўланцэўне Матыс.

З павагай

Фаіна МАТЫС.

У Мазырскім гарноме партыі добра падрыхтаваліся да новага навучальнага года ў сетцы партыйнай асветы. Тут створана кніжная вітрына ў дапамогу прапагандыстам і слухачам гуртоў і семінараў, складзена картатэка рэкамендаванай літаратуры, праведзен семінар з бібліятэчнымі работнікамі горада. На здымку: загадчыца кабінета палітычнай асветы Мазырскага ГК КПБ Е. І. Мельчанка (справа) і загадчыца бібліятэкі В. К. Бондар правяраюць картатэку. Фота І. Змітровіча.

ЛЯКАРСТВА БЕЗ РЭЦЭПТАЎ

Настойка валяр'яну

Прэпарат эфектыўны як супакойваючы сродак. Прымаць яго рэкамендуецца пры нервовым узбуджэнні, бяссонніцы, нейрозах сардэчна-сасудзістай сістэмы, спазмах страўнікава-кішэчнага тракта і інш.

Настойка валяр'яну прыпісваецца дарослым па 20—30 кропель 3—4 разы ў дзень. Дазіроўка для дзяцей залежыць ад узросту дзіцяці, колькасць кропель валяр'яні павінна адпавядаць узросту. (Так, напрыклад, калі дзіцяці 7 год, яму трэба прымаць па 7 кропель валяр'яні 3 разы ў дзень, калі 6 год — па 6 кропель, і г. д.).

Часта настойку валяр'яну ўжываюць у спалучэнні з іншымі супакойваючымі і сасударасшыраючымі сродкамі.

Звычайна ў выніку ўжывання лякарства хворы становіцца значна спакойнейшым, у яго паліпшаецца агульны стан: нармалізуецца рытм сардэчнай дзейнасці, зні-

каюць слабасць, галаўны боль, наладжваецца сон і г. д.

Ніякіх пабочных дзеянняў настойка валяр'яну не выклікае.

Даукарын

Гэты лекавы сродак ужываецца пры лячэнні хранічнай каранарнай недастатковасці і нейрозах.

Хворым на стэнакардыю даукарын вельмі памагае. Пасля прыёму лякарства прыступы хваробы ўзнікаюць значна радзей або зусім знікаюць.

Добрае дзеянне аказвае таксама гэты прэпарат пры каранарнай недастатковасці. Звычайна людзі, якія хварэюць на гэтую хваробу, пасля фізічнага напружання адчуваюць боль у вобласці сэрца. Даукарын ліквідуе, як правіла, болевую адчувальнасць.

Пасля лячэння гэтым прэпаратам хворыя значна радзей ужываюць нітрагліцэрыну, волідол і іншыя сасударасшыраючыя сродкі. Даукарын не адразу ліквідуе ўжо ўзнікшы прыступ стэнакардыі. Эфектыўнасць прэпарата праяўляецца звычайна праз 3—5 дзён пасля пачатку прыёму.

У выпадку неабходнасці ў час прыступу стэнакардыі можна спалучаць даука-

УРАЧ РАІЦЫ

рын з нітрагліцэрынай, прамедолам, марфінам і атрапінам.

Даукарын назначаецца ўнутр па 0,02 грама ад 3 да 5 разоў у дзень за 30 мінут да яды. Працягласць прыёму лякарства залежыць ад стану хворага. Звычайна лячэнне працягваецца 2—4 тыдні. Калі трэба, пасля перапынку лячэнне прэпаратам можна аднавіць. Праціпаказаняў да прымянення даукарыну няма.

Пертусін

Пертусін — сіропападобная вадкасць з прыемным пахам. У склад лякарства ўваходзяць бромісты калій, цукровы сіроп і інш.

Пертусін ужываюць пры бронхіце, пнеўманіі і іншых захворваннях, якія суправаджаюцца кашлем.

Добрае лекавае дзеянне аказвае пертусін і пры коклюшы.

Дарослыя прымаюць мікстуру 3 разы ў дзень па адной сталовай лыжцы, дзеці — па чайнай або дэсертнай лыжцы таксама 3 разы ў дзень.

Мінчане атрымалі добры падарунак — на Ленінскім праспекце адкрыўся фірменны магазін саўгаса «Рассвет». Тут заўсёды свежая гародніна, фрунты. Іх прывозяць сюды проста з поля, з саду. Пакупнікі задаволены гэтым магазінам.

Фота К. Новікава.

ГАЛУБЦЫ ПА-МАГАДАНСКУ

Свежую капусту нашаткуйце, як на боршч, адварыце да паўгатоўнасці. Затым адцадзіце на сіта і, пасля таго, як вадкасць сцячэ, запраўце капусту пасераванай рэпчатой цыбуляй, сметанковым маслам і молатым чорным перцам.

З ялавічыны (задняя частка або тоўстага і тонкага краю) нарэжце навалкі таўшчыняй 8—10 мм і добра адбіце. На падрыхтаваны тонкі пласт пакладзіце фарш з капусты і загарніце, надаўшы форму галубцоў. Змачыце іх у яйку, запаніруйце ў муцы і абсмажце. Затым заліце таматным соусам са смятанай і патушыце 10—15 мінут.

Галубцы па-магаданску можна смажыць і ў фрыцюрцы. У гэтым выпадку трэба прымяніць двай-

ную паніроўку, а пры падачы паліце сметанковым маслам.

Ялавічыны 500 г, капусту свежай 400 г, цыбулі рэпчатой 2 шт., масла сметанковага 1 ст. лыжка, мука пшанічная, яйка 1 шт., соль, перац, тлушчу 1 ст. лыжка.

МЯСА, ЗАПЕЧАННЕ Ў ЦЫБУЛЬНЫМ СОУСЕ

Частку кумпяка зварыце з карэннямі, рэпчатой цыбуляй і спецыямі. Мясца абсушыце, абсмажце, астудзіце і нарэжце на парцыённыя навалкі. На свава-раду, змазаную маслам, наліце цыбульны соус, пакладзіце навалкі мяса, зверху заліце соусам, пасыпце сухарамі, папыр-скайце маслам і запячыце ў духоўцы. Смажаную бульбу пада-юць асобна.

Дадаванне ў стравы муні і заправак, да пэўнай ступені, за-сцерагае вітамін С ад разбурэння.

Фасолію, гарох і чачавіцу трэба варыць на ўмераным агні, каб соус быў празрысты і зярняты не развараліся.

Час варкі рознай гародніны не аднолькавы. Таму пры варцы баршчу або іншых супаў з гародніны кладуць яе ў наступным парадку: спачатку моркву, затым стручкі фасолі, капусту, гарох, бульбу, перац і ў канцы памідоры.

Ныркi, незалежна ад таго, у якім выглядзе будуць прыгата-ваны, пасля таго, як нарэжцца, абліваюцца варам і адразу пра-мываюцца халоднай вадой.

Апусціце завялую гародніну на 1/2 гадзіны ў халодную вадку, у якую дададзены 2—3 сталовыя лыжкі воцату, і яна зробіцца свежай.

Пры смажанні ў фрыцюрцы не трэба перапальваць тлушч, інакш піражкі падрумяняцца, а ў сярэдзіне застануцца сыры-мі.

ЯБЛЫКІ ПЕЧАНЫЯ

Яблыкі памыйце і выражце сарцавіну з зярнятамі. Ва ўтво-раную адтуліну насыпце цукро-вага пяску або запоўніце яе ва-рэннем, разынкамі, арэхамі. На бляху наліце крыху вады і па-кладзіце падрыхтаваныя яблы-кі. Запяхаць іх трэба ў духоўцы на працягу 15—20 мінут, у за-лежнасці ад велічыні і гатунку яблыкаў. Пры падачы на стол халодныя або гарачыя яблыкі раскладзіце на дэсертныя та-леркі, пасыпце цукрам або па-ліце журавінным сіропам. Асоб-на падайце халоднае малако.

Можна запяхаць яблыкі не на блясе, а адразу на сподачках.

ШАРЛОТКА З ЯБЛЫКАЎ

Ачышчаныя ад скуркі і зяр-нят свежыя яблыкі нарэжце ку-бікамі і перасыпце цукрам. Уз-біце з цукрам яйка і развядзіце малаком. З пшанічнага хлеба зрэжце скарынку, а мяккіш на-рэжце тонкімі лустачкамі. Аб-

рэзкі, якія засталіся ад хлеба, нарэжце невялікімі кубікамі і падсушыце.

Лустачкі хлеба (адзін бок) змачыце ў малочна-яечнай су-месі і абкладзіце імі (змочаным бокам уніз) дно і сценкі формы, змазанай маслам.

Падсушаныя навалкі хлеба перамяшайце з яблыкамі і за-поўніце гэтай сумессю форму. Зверху накрыйце лустачкамі хлеба. Пячыце шарлотку ў ду-хоўцы на працягу 20 мінут. Па-сля выпечкі не вымайце яе ад-разу з формы і толькі праз дзе-сяць мінут пакладзіце на бляда або талерку. Перад падачай на стол паліце яблычным соусам.

На 200 г яблыкаў: хлеба 200 г, малака паўшклянкі, яйка 1 шт., цукру 3 ст. лыжкі, масла 30 г.

Часткі свінной тушы (шынкі, грудзіны, карэйкі), прызначаныя для вэнджання, неабходна перш за ўсё пасаліць. Для пасолу 16 кг прадуктаў перамешваюць 1 кг солі, 16 г салетры, 50 г цукровага пяску і 1/4 чайнай лыжкі тоўчанага перцу. Гэтай сумессю мяса старанна націраюць. Затым, пасыпаўшы дно бочкі (кадушкі, вялікай эмаліраванай наструлі) тонкім слоем пасолачнай сумесі, нацёртыя кавалкі вельмі шчыльна ўкладваюць скурай уніз у гарызантальным палажэнні: спачатку шынкі, затым карэйкі і грудзіны. Паміж радамі мяса насыпаюць пасолачную сумесь слоем каля 1 см. Тару з мясам, абвязаную рэдкай тканінай (можна марляй), змяшчаюць у халоднае месца (сені, склеп).

Праз два тыдні мяса заліваюць так: у 10 л астуджанага кіпеню раствараюць 50 г салетры, 500 г солі і 100 г цукру. Перад гэтым мяса накрываюць кружком, наверх якога кладуць груз, затым, бліжэй да краю бочкі, льюць расол. У расоле прадукты пакідаюць на 15 дзён. Такім чынам, увесь пасол шынак працягваецца 30—35 дзён. Грудзіны ж гатовы праз 5—6 дзён пасля заліўкі расолу (або праз 20—21 дзень з пачатку пасолу). Пасоленыя прадукты вэндзяць.

У хатніх умовах для вэнджання можна карыстацца такім спосабам.

Вялікую бочку з-пад харчовых прадуктаў — без дна і накрыўкі — ставяць у прасторным хляве або пад павеццю (у сухое надвор'е проста на двары). Ад сярэдзіны бочкі капаюць канаўку для жалезнай трубы, злучанай з невялікім ачагом у паглыбленні. Ачаг можна зрабіць і непасрэдна пад бочкай, якую ў гэтым выпадку прыпадаюць над зямлёй, паставіўшы на цагляны або камяні.

Падтопак наладжваюць у выглядзе прасцейшай печы з выгнутага жалеза або з цэгла.

Бочку зверху закрываюць дошкамі з адтулінамі (для праходу дыму і падвешвання прадуктаў) або проста мешкавінай паверх жэрдачак — вешал для прадуктаў.

Перад тым, як падвесіць прадукты ў вяглярню, нармальна пасоленыя з іх прамываюць вадой, а моцна пасоленыя — замочваюць у халоднай вадзе на 2—5 гадзін, пасля чаго абмываюць шпатам і падсушваюць у халодным месцы (лепш — у памяшканні, якое вентылюецца). У прадукты з вільготнай паверхняй пахучыя частачкі дыму дрэнна пранікаюць, шынкі горш афарбоўваюцца, і патрэбна больш часу для вэнджання.

Падрыхтаваныя шынкі і іншыя прадукты падвешваюць у вяглярню, на дно яе кладуць дровы (толькі не сасновыя пароды), зверху іх накрываюць тоўстым слоем пілавіння і запальваюць. Дровы павінны тлець. Спачатку прадукты вэндзяць густым дымам, паступова памяншаючы яго гушчыню. Тэмпература дыму ў камеры павінна быць прыкладна 20°. Працягласць вэнджання — 2—3 сутак.

Калі захоўваць усе гэтыя ўмовы, вільгаць са свінны выдзяляецца раўнамерна, у выніку прадукты лепш падсыхаюць і, зразумела, лепш вэндзяцца. Такія вэнджаныя прадукты могуць захоўвацца працягла час. Перад закладкай на захоўванне вэнджаныя прадукты праветрываюць, здымаюць з паверхні налёты сажы.

Лепш за ўсё захоўваць вэнджанае мяса ў сухім памяшканні, якое праветрываецца, пры тэмпературы не вышэй +4—+8°.

Добра захоўваюцца вэнджаныя прадукты і на вышках, падвешанымі, лепш у мясочках з рэдкай тканіны. Можна захоўваць іх і ў скрынях, перасыпанымі жытняй сечкай.

(З часопіса «Крестьянка»).

1. Прамая цэльнакроеная сукенка з шарсцяной або шаўковай тканіны. Канцы каўняра вышыты. Рукавы аздоблены бейкай у колер вышыўкі. Спадніцу можна пры жадаванні крыху расшырыць унізе. Такую сукенку можа пашыць сабе жанчына любога ўзросту.

2. Гэты камплект — сукенку і жакет — добра пашыць са шчытнай шаўковай тканіны. Можна насіць сукенку і без жакета. Яна — цэльнакроеная, прамая, прыталеная вытачкамі. Жакет аздоблен шырокай бейкай, полачкі закруглены, засцежка патайна.

3. Штодзённы касцюм «тройка» са шчытнай тканіны. Камізэлька і спадніца прамыя. Блузка строгай формы са штапельнай або якой-небудзь іншай, баваўнянай тканіны. Гэты касцюм падыдзе і поўнай жанчыне сярэдніх год.

4. Прамая цэльнакроеная сукенка для жанчын з поўнай фігурай. Спераду прыталена дыяганальнымі вытачкамі. Бейка, афармляе выраз, пераходзіць у планку-засцежку. Бакавыя планкі ўтвараюць на спіцы паясок.

5. Сукенка са шчытнай тканіны. Неадразная па таліі. Падойжаная засцежка пераходзіць у шоў. Рукавы ўшыўныя з манжэтамі. Паясок свабодна ляжыць на клубках. Пры жадаванні на спадніцы спераду можна закласці аднабаковую складку. Гэты фасон падыдзе для жанчын з поўнай фігурай.

6. Прамая неадразная сукенка, аздобленая белай устаўнай. Такую сукенку можа пашыць з любой тканіны ў клетку — шатландкі, паўшэрсці. Колер пояса трэба падбіраць у тон клеткі. Спадніцу пры жадаванні можна расшырыць або закласці аднабаковую складку ззаду.

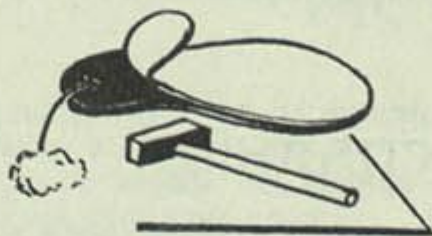
7. Адрэзаная па таліі сукенка. Яе добра пашыць з аднатоннай каляровай тканіны — паўшэрсці, шэрсці або цяжкага шоўку. Сукенка зашпільваецца на гузікі. Рукавы ўстаўныя. Яе ўпрыгожваюць кіпаны, шырокі пояс. Такую сукенку падыдзе ўсім. У ёй можна пайсці і на работу і ў тэатр.

8. Зімовае аднабортнае паліто з патаемнай засцежкай. Паліто аздоблена футравым каўняром і манжэтамі. Спінка прамая са швом.

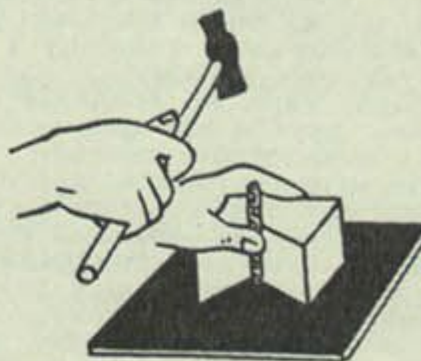
9. Зімовы аднабортны касцюм для маладой жанчыны. Паўпрылягаючае пакарочанае паліто зашпільваецца на тры гузікі. Каўнер круглы. Рукавы ўшыўныя. Шво проймы ў верхняй частцы разгладжана. Перад аформлены дэкаратыўнымі вытачкамі, якія разгладжаны і прышыты ў выглядзе бейкі. Бейка з левага боку падкладзена і прашыта патаемным швом. На спіцы яна мае выгляд хлясціка. Каўнер і манжэты на рукавах з футра. Спадніца з прытачным поясам, ззаду складка.

(Гл. 4-ю стар. вкладки.)

Павесце на водаправодны кран такі кручок з дроту. Карыснасць гэтай маленькай хітрасці асабліва адчувальна, калі трэба наліваць вадку ў вялікую каструлю.

Матэрыя сцілкі часам адклеіваецца. Ператварыце вараную бульбіну ў студзністую масу (лёгкім паступаннем малатка). Гэтая маса моцна склеіць палатно з кардонам.

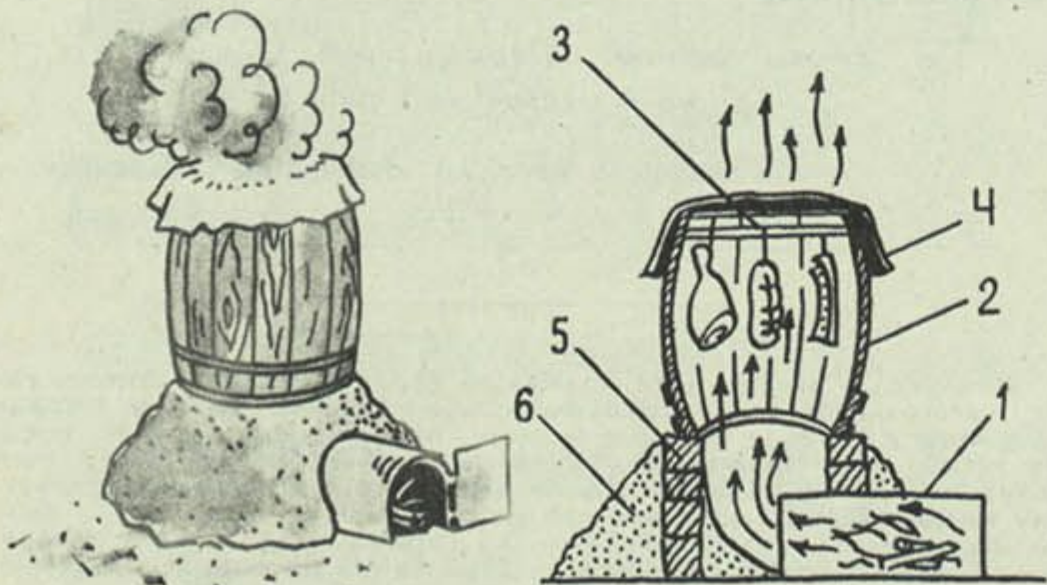

Не пашкадуйце працы для таго, каб выразаць такое гняздо ў драўляным брусочку. Брусочак сэканоўце вам нямала сіл і пазбавіце ад магчымых траўмаў, калі прыйдзеца ўбіваць цвікі ў драўляныя рэчы.

Плесня на шпалерах хутка знікне, калі працерці яе плямы раствором саліцылавой кіслаты. Для гэтага 25 грамаў кіслаты раствараюць у 100 грамах вады.

Не мучцеся дарэмна, спрабуючы знішчыць пабелкай падцёкі на столі. Яны зноў выступяць. Каб пазбегнуць гэтай непрыемнасці, спачатку зафарбуйце іх маслянай або нітрафарбай, а потым пачынайце пабелку.

Будова вяглярні: 1 — падтопак; 2 — корпус бочкі без дна і накрыўкі; 3 — вешала з прадуктамі; 4 — мешкавіна; 5 — цэгла; 6 — зямля (грунт); стрэлкамі паказаны напрамак дыму.

ДЛЯ ВАС, МУЖЧЫНЫ

ХАРЧАВАННЕ І КАСМЕТЫКА

Простае, змешанае, рэгулярнае харчаванне дае гарантыю захавання нармальнага і здаровага выгляду скуры, валасоў, зубоў і ногцяў.

Бялковая ежа — мяса, яйкі, сыр, рыба — неабходна чалавеку. Яна павінна спалучацца з гароднінай і фруктамі. Гародніну больш карысна есці сырой, у выглядзе салатаў. Каштоўныя для здароўя і прыгажосці рэчывы змяшчаюць гароднінныя сокі.

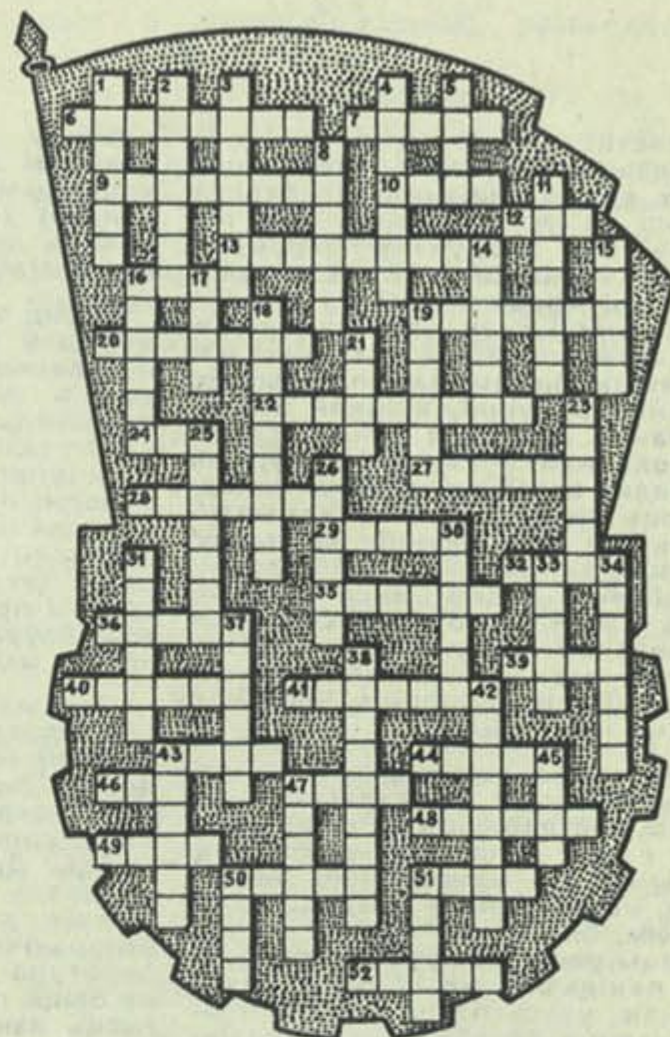
Колер твару паляпшаецца, скура становіцца чыстай, шчокі рукавеюць, знікае стомленасць, калі штодзённа выпіваць два разы ў дзень па маленькай шклянцы свежавыціснутага з морквы соку.

Схільныя да паўнаты павінны пазбягаць усякай тлустай ежы, мучных страў, бульбы, вінаграду і банаў. Мучністая тлустая ежа ўзмацняе дзейнасць салёных залоз. Скура і валасы робяцца салёнымі, паяўляюцца вугры. Не трэба есці на ноч, гэта прыводзіць да ацёчнасці пад вачыма і заўчасных маршчын.

Па гарызанталі: 6. Беларускі майстар класічнай барацьбы, двойчы чэмпіён свету. 7. Рэзкае, кароткачасовае павелічэнне тэмпу руху. 9. Адна з футбольных каманд класа «А». 10. Снарад для кідання. 12. Шахматны тэрмін. 13. Від спартыўных спаборніцтваў. 16. Месца, дзе адбываюцца спаборніцтвы па веславанню. 19. Інвентар тэнісіста. 20. Усесаюзнае спартыўнае таварыства. 22. Савецкі велогоншчык, пераможца XVII Алімпіяды па шасэйнай гонцы. 24. Вылет мяча за межы футбольнага поля. 27. Футбольная каманда класа «А». 28. Гімнаст, які выконвае складаныя нумары. 29. Імклівы напад. 32. Стыль плавання. 35. Ігрок маскоўскай футбольнай каманды «Дынама», майстар спорту. 36. Спартыўная прылада для кідання. 39. Цяжкаатлетычны снарад. 40. Удзельнік стадыёна. 41. Снарад для кідання. 43. Від гоначнай лодкі. 44. Спартыўны інвентар. 46. Мяч, забіты ў вароты другой каманды. 47. Савецкая спартсменка, чэмпіёнка свету па лёгкай атлетыцы. 48. Сначок акрабата. 49. Таленавіты савецкі майстар шахматнай гульні. 50. Спартыўны інвентар. 51. Шахматная фігура. 52. Стыль плавання.

Па вертыкалі: 1. Бансёрскі тэрмін. 2. Калектыў спартсменаў. 3. Футбольная каманда класа «А». 4. Пляцоўка для конных спаборніцтваў. 5. Лёгкаатлетычнае спаборніцтва. 8. Неабходная якасць спартсмена. 11. Ігрок футбольнай каманды. 14. Беларуская спартсменка, удзельніца Алімпійскіх гульняў у Токію. 15. Пачатковы момант спартыўных спаборніцтваў. 16. Зброя для фехтавання. 17. Пляцоўка для гульні ў тэніс. 18. Від спорту. 19. Вышэйшае дасягненне спартсмена. 21. Спартыўная лодка. 23. Момант пры класічнай барацьбе. 25. Футбольная каманда класа «А». 26. Цяжкаатлетычны снарад. 30. Футбольная каманда класа «А». 31. Адно з палажэнняў класічнай або вольнай барацьбы. 33. Ігрок мінскай футбольнай каманды «Дынама», майстар спорту. 34. Фігура гульні ў гарадкі. 37. Збудаванне для гімнастаў. 38. Выдатная беларуская гімнастка, майстар спорту, удзельніца Алімпійскіх гульняў у Токію. 42. Прыстасаванне для падводнага плавання. 43. Від горналыжнага спорту. 45. Ігрок маскоўскай футбольнай каманды «Спартак», заслужаны майстар спорту. 47. Пэўная пастава барца (адно з палажэнняў пры барацьбе). 50. Шахматная фігура. 51. Від гоначнай лодкі. Склаў А. САНКЕВІЧ.

КРАСВОРД

ЦІ МОЖА ПАВЯЛІЧЫЦА РОСТ ВАЛАСОЎ І ЯК?

Рост валасоў залежыць ад размнажэння клетак у корані жывой часткі воласа. Корань знаходзіцца ў тоўшчы скуры і звязан з нервовай і крованоснай сістэмай арганізма. Таму прычыну павольнага росту валасоў трэба шукаць, і ў першую чаргу ў агульным стане здароўя чалавека. Пры дрэнным забеспячэнні крывёю карэньняў валасоў і пры нервовых узрушэннях валасы перастаюць расці або растуць вельмі павольна. У гэтым выпадку лепш за ўсё памагаюць масажы карэньняў валасоў. Яны паляпшаюць кровазварот, дзейнічаюць рэфлектарна на нервовую сістэму, салёныя і потавыя залозы. Мыцце галавы цёплай, мяккай вадой расшырае крованосныя сасуды, ўзмацняе кровазварот, паляпшае жыццё і рост валасоў.

Рэгулярнае расчэсванне і праветрыванне валасоў, тансама як і сонечнае абпраменьванне, садзейнічаюць правільнаму і хуткаму іх росту.

ПЛІСІРАВАННЯ СПАДНІЦА

Калі плісіраваная спадніца забрудзілася, то перад мыццём замажуйце буйнымі шыўкамі ўсе складкі ад нізу да пояса. Пасля гэтага памыце спадніцу і прасушыце, разаслаўшы на сталю на тоўстым ручніку.

Пасля таго, як спадніца высахне, папрасуйце яе праз вільготны ручнік або фланелевы шматок. Потым выцягніце ніткі, якія замацоўвалі складкі, і выверніце спадніцу навыварат. Па згібу кожнай складкі злёгка правядзіце кавалачкам парафіну і зноў папрасуйце спадніцу з правага боку праз вільготны шматок, моцна прыціскаючы прасам. Парафін пры прасаванні прагрэецца і надасць складкам неабходную жорсткасць. (Зразумела, слой парафіну ні ў якім разе не павінен быць тоўстым, інакш на шэрці застануцца плямы).

Скончыўшы прасаванне, павесьце спадніцу з дапамогаю прышчэпак на прамую вешалку. Надзяваць яе раім толькі на наступны дзень.

Калі вы збіраецеся нудысці ехаць і спадніцу неабходна пакласці ў чамадан, згарніце яе некалькі разоў уздоўж складак, а затым наверх нацягніце панчоу. Складзеная такім чынам спадніца не пакамечыцца.

Пажаўцелыя ад часу цюлевыя фіранкі можна адбляціць парашком «Персоль» (2 парашкі на вядро гарачай вады). У гэты раствор апускаюць на некалькі гадзін памытыя ўжо фіранкі. Для надання ім блыску ў крухмальны раствор дадаюць на кожны літр сталовую лыжку тальну (прадаецца ў аптэках).

Дарагія таварышы!

Ідзе падпіска на часопіс «Работніца і сялянка» на 1965 год. У новым годзе ў часопісе больш будзе друкавацца літаратурных матэрыялаў: нарысаў аб лепшых работніцах і калгасніцах Беларусі, новых апавяданняў і вершаў беларускіх пісьменнікаў, паэтаў. Больш месца будзе адводзіцца раздзелам: парады ўрача, педагога, парады гаспадыні. Часопіс навучыць жанчыну-маці, як захаваць здароўе дзіцяці, як сачыць за развіццём дашкольніка, як выхоўваць у сям'і дзяцей-школьнікаў, як арганізаваць свой сямейны бюджэт, навучыць смачна гатаваць, прыгожа апранацца.

У дадатку, як заўсёды, будуць давацца выкрайкі, урокі вязання, узоры вышыўкі і парады па мадэляванні адзення.

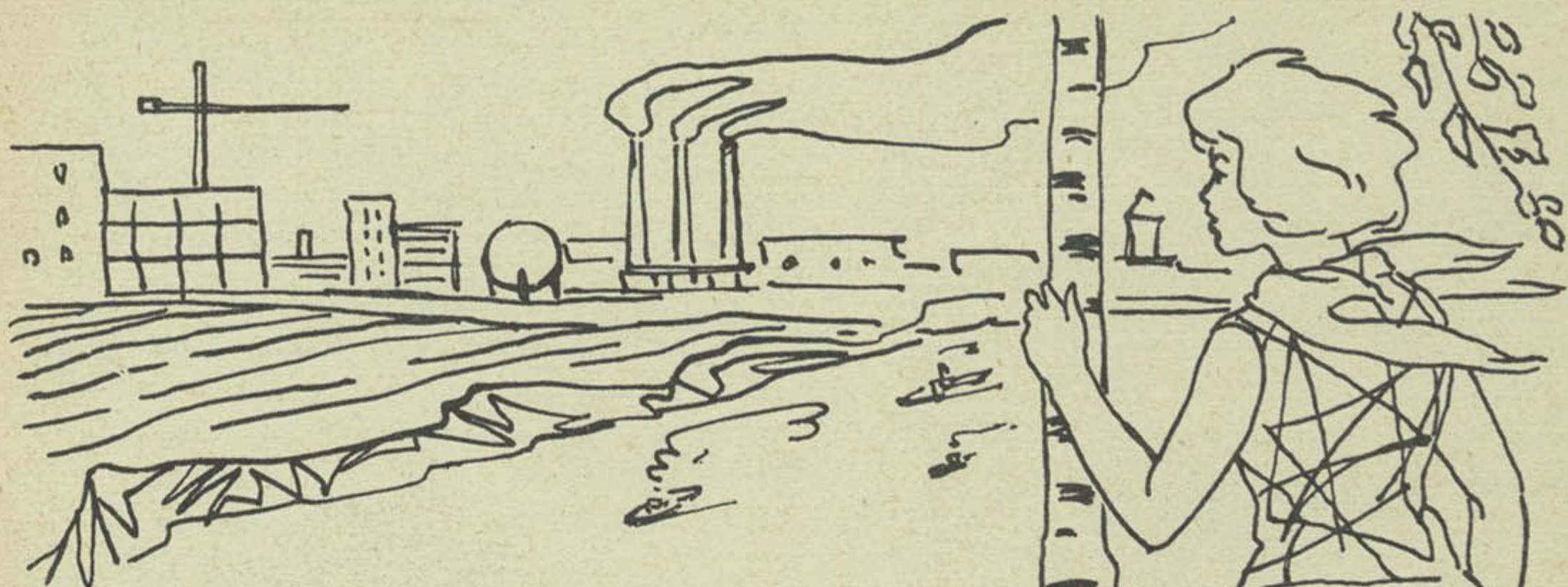
Няхай кожная работніца і калгасніца, хатняя гаспадыня, кожная жанчына будзе падпісчыцай «Работніцы і сялянкі».

Умовы падпіскі: на год — 2 руб. 16 кап.
на 6 месяцаў — 1 руб. 08 кап.

Рэдкалегія часопіса «Работніца і сялянка».

Некаторыя лічаць, што крэмавыя фіранкі лепш за белыя, таму што яны больш захоўваюць свой прыгожы выгляд. Надаць фіранцы крэмавае адценне можна працэджаным адварам кофе (у літры вару заварваюць 2 чайныя лыжкі кофе). Перш чым апусціць усю фіранку ў кафейны раствор, паспрабуйце спачатку пафарбаваць маленькі кавалачок цюлю. Калі фарба акажацца вельмі густой, разбаўце яе гарачай вадой; калі слабей, то павялічце колькасць кофе да атрымання патрэбнага адцення. Кафейны раствор дадаюць у прыгатаваны крухмал.

Музыка Я. ЦІХАНОВІЧА

Апр. для баяна К. ПАПЛАУСКАГА

Словы А. РУСАКА

Andante

legato

Куды ні йду — лясы шумяць,
Цвіце за полем гай, а поле вокам не абняць —
І гэта ўсё мой край, а поле
вокам не абняць — І гэта ўсё мой край.

Жыве, працуе мой народ —
Ці снежань то, ці май.

І багачее з году ў год
Мой родны, вольны край.
Куды ні йду — лясы шумяць.
За полем рэчка, гай,
А ў сэрцы песень не
стрымаць
Пра мой любімы край.

МОЙ КРАЙ

Куды ні йду — лясы шумяць,
Цвіце за полем гай,
А поле вокам не абняць —
І гэта ўсё мой край.

Жыве, працуе мой народ —
Ці снежань то, ці май.

І багачее з году ў год
Мой родны, вольны край.
Куды ні йду — лясы шумяць.
За полем рэчка, гай,
А ў сэрцы песень не
стрымаць
Пра мой любімы край.

На першай старонцы вокладкі — каляровае фота Т. Ананьінай.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕ-
ВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР,
В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

АТ 13602. Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падп. да друку 5/XI-64 г. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4.
Папера 60×90%. Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.

Тэлефоны: адказн. рэдактара — 6-17-51, адказн. сакратара, ад-
дзела прамысловасці — 6-38-14, аддзелаў сельскай гаспадаркі
і культуры — 6-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 180 477 экз. Зак. 513.

3H/794565(050)

Модели

E0000000 1992958

74995